

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΗΛΑΙΟΥ 14 | 1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1979 | ΑΡΙΘ. 23-24

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

XIX. 1. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο τεραστίαν ἤσκησεν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ὅλην Χριστιανικὴν Γραμματείαν. Τὸ ὅλον πνεῦμα καὶ πᾶσαι αἱ διαπιστώσεις τοῦ Ἰγνατίου τοῦ ἐν λόγῳ κεφαλαίου, ἐνεποίησαν τεραστίαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς καθόλου. Ἦδη ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ «ἀποκεκρυμμένου μυστηρίου», ὅπερ «οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν» (Α' Κορ. 2, 6-8. Ρωμ. 16, 25. Ἐφ. 3, 9. Κολ. 1, 26). Κατὰ τὸν Ἰγν. τρία εἶναι τὰ μυστήρια, ἅτινα διέλαθον τῆς γνώσεως «τοῦ ἀρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου», δηλ. τοῦ Σατανᾶ ἢ παρθενία Μαρίας, ὁ τοκετὸς αὐτῆς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου. Ἦδη ὁ Ἰουστ., Α' Ἀπολ. 54 - 60, ἀφηγεῖται πῶς οἱ δαίμονες ἠπατήθησαν παρερμηνεύσαντες τὸν προφητικὸν λόγον περὶ ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ Εἰρηναῖος τὰ αὐτὰ που λέγει ἐν V, 26, 2, ἐπεξηγῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου λεγόμενα. Ἀλλ' εἶναι πολὺ περίεργος ἡ ἐρμηνεία, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐπιζητεῖ νὰ δώσῃ διὰ τὴν ἐξα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 587 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

πάτησιν τοῦ Σατανᾶ καὶ τὴν προσπάθειαν τοῦ διαδόλου, ὅπως ἀποπλανήσῃ τὸν Ἰησοῦν! Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μεταφερθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα, διὸ καὶ παραπέμπομεν τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ γνωρίσῃ πληρέστερον τὴν ἀφήγησιν τοῦ Εἰρηναίου εἰς τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα κεφάλαια Α' Ἀπολ. 54 - 60. Ὁ P. Th. Camelot, Ignace d' Antioche, σ. 88, σημ. 1, ἐπισημαίνει τὴν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας τῆς πλάνης τοῦ διαδόλου περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. — «τ ρ ί α μ υ σ τ ῆ ρ ι α κ ρ α υ γ ῆ ς» ὀνομάζει ὁ Ἰγνάτιος ὅσα διέλαθον τὸν διάβολον ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας «οἰκονομίας». Εἶναι ἡ «κραυγὴ» τῶν προφητῶν (πρβλ. Λουκ. 1, 42). Κατὰ τὸν J. Fischer, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ H. Schlier, Religionsgeschichtliche Untersuchungen zu den Ignatius briefen, Giessen 1929, ἰδίᾳ ἐν σ. 6 - 16 καὶ 24 - 28, θεωρεῖται ὅτι ἡ «κραυγὴ» σημαίνει τὴν ἐν ἐσχατολογικῇ ἐννοίᾳ προαγγελίαν τοῦ τέλους τοῦ κόσμου. Λέγει ὅτι ὁ Ἰγν. ἐδέχθη τὴν «γνωστικὴν» ἐννοιαν, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησε τὸν ὅρον ἐν ἐκκλησιαστικῇ - ἐσχατολογικῇ ἐννοίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄλον κεφάλαιον χρησιμοποιεῖται ὡς πολεμικὴ κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ μάλιστα κατὰ τῶν Δοκητῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν «γνωστικὴν» διατύπωσιν τοῦ ὅρου «κραυγὴ»! — Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι ὁ ὅρος, ἀσχέτως ἂν χρησιμοποιεῖται καὶ ὑπὸ τινων γνωστικῶν, ἀναφέρεται, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, εἰς τὴν «κραυγὴν» τῶν προφητῶν περὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. — «ἡ σ υ χ ί α» = «σ ι γ ῆ», ὡς καὶ ἐν Ἐφ. 15, 2, ἔνθα καὶ ἐλέχθησαν τὰ δέοντα περὶ τοῦ ὅρου.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγ. Βασιλείου

ΠΟΛΥΚΑΡΠΑ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑΤΑ
ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΝ ΘΗΣΑΥΡΟΝ
ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ ΤΟΥ

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ «ΠΡΟΣ ΠΛΟΥΤΟΤΗΤΑΣ»

1. Ἡ ἀφήγησις τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου περὶ τοῦ πλουσίου νεανίου (Ματθ. 19, 16-30), δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸν Μέγαν Βασιλεῖον νὰ ὁμιλήσῃ περὶ π λ ο ύ τ ο υ καὶ π λ ο υ σ ί ω ν γενικώτερον. Εἶναι τοῦτο θέμα ἐπίκαιρον καὶ πολὺ ἐνδιαφέρον. Θέμα ἀτομικόν, ἀλλὰ καὶ ἐθνικόν. Θέμα ἐνδιαφέρον ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν καὶ θέμα ἐνδιαφέρον καὶ ἀπασχολοῦν ἐν ἕκαστον τῶν κρατῶν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα σύμπασαν γενικώτερον. Θέμα πολυδιάστατον καὶ πολύπλευρον. Θέμα συνδεόμενον μὲ τὴν πρόοδον, τὴν παραγωγικότητα, τὴν δημιουργίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν λαῶν. Θέμα ἐξ ἄλλου παρωθοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀπολαύσεις ἀνεπιτρέπτους πολλάκις. Θέμα ἑλξεως, ἀλλὰ καὶ προσκολλήσεως τοῦ χρυσοθηρεύοντος εἰς τὰ ὑλικά, τὰ ἐπίγεια καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, ἐπὶ ἀνεπανορθώτῳ ζημίᾳ τῆς διὰ τὴν αἰωνιότητα προοριζομένης ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

2. Ἄς παρακολουθήσωμεν λοιπὸν τί μᾶς λέγει μὲ τόσῃν παραστατικότητι, μὲ τόσῃν ἀπλότητι καὶ σαφήνειαν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος περὶ τοῦ «πλουσίου νεανίσκου» καὶ ποῖα τὰ συμπεράσματα τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς ἀφηγήσεως. Ὁ

προσελθὼν εἰς τὸν Κύριον «πλούσιος» νεανίσκος με θάρρος καὶ εἰλικρίνειαν προβάλλει τὸ ἐρώτημα: «Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τί μέ λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰμὶ ἐγὼ ὁ Θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ· ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· τὸ οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά».

3. Ἄς σταθῶμεν πρὸς στιγμὴν εἰς τὸ ἱερὸν κείμενον καὶ ἃς λάβωμεν ὠρισμένας λέξεις δηλωτικὰς τῆς σκέψεως τοῦ πλουσίου νεανίσκου. Ἐρωτᾷ «τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον». Πιστεύει εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν ὁ νεανίσκος καὶ γνωρίζει ὅτι ἡ ἀπόκτησις ταύτης ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Παραδέχεται ἐπίσης καὶ ἀναγνωρίζει τὸν Ἰησοῦν ὡς «ἀγαθόν» καὶ ὡς «διδάσκαλον» τοῦ ἀγαθοῦ. Ὅμως ἡ πίστις τούτου ἐλέγχεται ἐκ τῶν συμφραζομένων ὅχι τελεία. Ἡ δὲ πιστεύει ἢ δὲν ἔχει πλήρη γνῶσιν τῆς σημασίας τοῦ «ἀγαθοῦ». Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἐπισημαίνει εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἔννοια τοῦ «ἀγαθοῦ» ταυτίζεται με αὐτὴν τὴν θεϊαν οὐσίαν. Τί μέ λέγεις ἀγαθόν, ἀποκρίνεται ὁ Κύριος, ἀφοῦ ἀγαθὸς εἶναι μόνον ὁ Θεός! Ἄλλαις λέξεσιν ἤλθες πρὸς ἐμὲ νὰ μάθης ἀπλῶς πῶς θὰ ἐπιτύχῃς τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ πιστεύῃς ὅτι εἶμαι Θεός, ἀφοῦ «ἀγαθόν» μέ ὀνομάζεις, ἀγνοῶν ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός. Πρώτη λοιπὸν διαπίστωσις τῶν λόγων τοῦ νεανίσκου εἶναι ὅτι οὗτος δὲν εἶχε τὴν σώζουσαν θερμὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Ἀπλῶς τὴν ἀγαθὴν του προαίρεσιν μόνον ἐμφανίζει, ἀλλὰ παραμένει μακρὰν τῆς πίστεως εἰς τὸν Χρι-

στόν, ἀναγνωρίζων μὲν τοῦτον ὡς διδάσκαλον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Θεὸν «ἀγαθόν», φύσει τὸ «ἀγαθόν» ἐν ἑαυτῷ κατέχοντα. Ὀλιγοπιστία λοιπὸν καὶ ἄγνοια τοῦ τί σημαίνει καὶ τοῦ τί ἐστὶν ἀγαθόν.

4. Καὶ ὅμως ὁ Κύριος δὲν ἀρνεῖται τὴν μετὰ τοῦ πλουσίου περαιτέρω συνδιάλεξιν, καίτοι ὁ πλούσιος διολισθαίνει εἰς περιαιτολόγους καυχησιολογίας. Ὁ Κύριος ὑποδεικνύει εἰς αὐτὸν τὸν Νόμον καὶ τὰς ἐντολάς του. Εἰς ἀπάντησιν δὲ τοῦ νεανίσκου ὅτι τὰ παραγγέλματα τοῦ θείου νόμου διεφύλαξεν ἐκ νεότητός του, ὁ Κύριος ἀποκρίνεται· ἐν λοιπὸν σοῦ λείπει νὰ γίνῃς τέλειος· ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ τότε ἔλα νὰ με ἀκολουθήσῃς! Σκληρὰ ἢ παραίνεις! Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ στερηθῇ ὅλων τῶν ἀγαθῶν του, διαμοιράζων ταῦτα εἰς τοὺς πτωχοὺς; Ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Κυρίου ὅτι πράττων οὕτω θὰ ἀποκτήσῃ θησαυρὸν αἰωνίου ἀξίας εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δὲν τὸν συγκινεῖ. Τοῦναντίον, ἅμα τῷ ἀκούσματι, στρέφει τὰ νῶτα καὶ ἀπέρχεται «λυπούμενος». Διότι εἶχε κτήματα πολλά, τὰ ὅποια οὔτε μὲ τὰ ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ δὲν ἤθελε νὰ ἀνταλλάξῃ. Τότε ὁ Κύριος εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του: «ἂμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν!» Τοῦτο προεκάλεσε τὴν ἐκπληξιν εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ Ἰησοῦ, οἵτινες ἤρχισαν νὰ διερωτῶνται, «τίς ἄρα δύναται σωθῆναι»; Τότε «ἐμβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ τῷ Θεῷ τὰ πάντα δυνατόν ἐστι»!

5. Ἡ κοινωνικὴ ὄψις τοῦ τεθέντος προβλήματος εἶναι· ἐπιτρέπεται κατ' ἀρχὴν ὁ πλοῦτος, ἀπὸ θρησκευτικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀπόψεως; Ἡ δὲ θρησκευτικὴ ὄψις τοῦ προβλήματος εἶναι· δύ-

ναι ο πλούσιος νὰ τύχη τῆς σωτηρίας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ; Ὁ Μέγας Βασίλειος δίδει ἐμμέσως ἀπαντήσεις καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα ἐρωτήματα. Ὁ πλούσιος νεανίσκος ἐφλέγετο ἀναμφιβόλως ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ γνωρίσῃ τὸν διδάσκαλον Ἰησοῦν, νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην του διὰ τὸ φλέγον τοῦτο ζήτημα τῆς μετὰ θάνατον σωτηρίας του καὶ νὰ πληροφορηθῇ παρ' αὐτοῦ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας του. Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐλέγχει τοῦτον εἶναι τὸ ὅτι, ἐνῶ καὶ τὸν ἀληθῆ («ἀγαθόν», ὡς λέγει) διδάσκαλον εὔρε καὶ γνώμας σωτηρίους παρ' αὐτοῦ ἤκουσε, δὲν συνεκινήθη, οὔτε καὶ ἐνέγραψε τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου Ἰησοῦ εἰς τὴν καρδίαν του. Πινιγμένος ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φιλοπλουτισμοῦ, ἀρνεῖται ν' ἀποδεχθῇ τὴν παραίνεσιν τοῦ Κυρίου, νὰ πωλήσῃ τὰ ὑπάρχοντά του καὶ νὰ τὰ μοιράσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἐρωτᾷ περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀλλὰ φαίνεται προσκεκολλημένος εἰς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Ἐτήρησε λέγει ὅλας τὰς ἐντολάς τοῦ νόμου. Ἀλλὰ παρὰ τὴν ὁμολογίαν του, ἀσφαλῶς ὄχι καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Διότι, ἂν ἀληθινὰ ἠγάπα τὸν πλησίον του, καὶ μάλιστα ὅπως τὸν ἑαυτὸν του, τότε διατί ἤθελε νὰ κρατήσῃ τὴν ὅλην περιουσίαν του μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του;

6. Ἄς σταθῶμεν προσωρινῶς ἕως ἐδῶ. Ὁ Κύριος δέχεται τὸν πλούσιον νεανίσκον. Δὲν ἐλέγχει αὐτόν, διότι εἶναι πλούσιος. Δὲν ἀρνεῖται ἀκόμη νὰ ὑποδείξῃ εἰς αὐτόν τὸ «τέλειον». Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἡ κοινωνικὴ του θέσις. Συμπέρασμα· παρὰ τῷ Θεῷ δὲν ἰσχύει οὔτε ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε τὸ ἂν εἶναι τις πλούσιος ἢ πτωχός. Παρὰ τῷ Θεῷ ἓν καὶ μόνον εἶναι τὸ ὕψιστον ἀγαθόν, πρὸς τὸ ὁποῖον κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἀποβλέπει, ἡ σ ω τ η ρ ί α τῆς ψυχῆς του! Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν δὲν ἀντίκειται ἀπὸ θρησκευτικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀπόψεως τὸ νὰ εἶναι κανεὶς πλούσιος. Τὸ πρόβλημα γεννᾶται εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου. Δύναται ὁ πλούσιος νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι γίνεται τηρητὴς τῆς

πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, μάλιστα ἴσης τῆς πρὸς τὸν ἑαυτὸν του κατακρατῶν διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὰ πλούτη του; Ἀναμφιβόλως ὁ πλούσιος ὁ ἐλεήμων, ὁ φιλεῦσπλαγχνος, ὅστις σκορπίζει ἀφειδῶς τὰ ἀγαθὰ του εἰς εὐαγγῇ ιδρύματα, εἰς φιланθρωπικὰ καταστήματα, εἰς ἔθνικὰ κληροδοτήματα, εἰς ἔργα κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, ἀσφαλῶς δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὅτι στερεῖται τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Μάλιστα οἱ Ἕλληνες πλούσιοι κάθε ἐποχῆς, ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν φιλανθρωπικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν εὐεργετικὴν δραστηριότητα ἀληθῶς μεγαλειώδη. Νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, πανεπιστήμια, Ἀκαδημία, βρεφοκομεῖα, ὄρφανοτροφεῖα, σχολεῖα, ἐκκλησίαι, πνευματικὰ καὶ πολιτιστικὰ ιδρύματα, πάσης φύσεως κληροδοτήματα ὑπὲρ εὐαγῶν καὶ ἔθνικῶν σκοπῶν, χορηγούς, ιδρυτὰς καὶ συντηρητὰς ἔχουν μεγάλους καὶ πλουσίους Ἕλληνας φιλανθρώπους. Ποῖος λοιπὸν δὲν θὰ ἀνεγνώριζε καὶ ποῖος δὲν θὰ ἐξετίμα καὶ δὲν θὰ ἐσέβετο τὰ μεγάλα ταῦτα ἐπιτεύγματα των; Ὅλοι λοιπὸν οἱ φανεροὶ καὶ ἀφανεῖς μεγάλοι ἔθνικοι εὐεργέται, εἶναι ἄξιοι τῆς αἰωνίας εὐγνωμοσύνης τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους. Ἀναμφιβόλως ἐτήρησαν οὗτοι καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου, ἀφοῦ ἐπέδειξαν ἐν τῇ πράξει τὴν «πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην» των. Ἀλλ' ἐρωτᾶται: Εἶναι διὰ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον ἀρκετὴ ἡ διάθεσις ἐκ τῶν περισσευμάτων τοῦ πλουσίου διὰ κοινωνικοὺς καὶ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς σωτηρίας του ἢ μήπως ὁ θεῖος νόμος ἀπαιτεῖ κάτι περισσότερον ἢ ἐκζητεῖ τὸ «τέλειον» διὰ τὸν πλούσιον, ὡς καὶ διὰ πάντα ἄνθρωπον; Τὸ ἐρώτημα χρήζει ἀπαντήσεως, τὴν ὁποίαν προτιθέμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς ἄρθρον, στηριζόμενοι πάντοτε εἰς τὰς γνώμας ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκὸς

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

«Ἡμέρα ἀγάπης».

Τὴν περίοδον τῶν ἐορτῶν ἡ κορυφαία ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, ἀναμένει ἐμπράκτους τὰς ἐκδηλώσεις μας. Ἐκτὸς τοῦ «κορυπτιοῦ» προσωπικοῦ μας καθήκοντος, πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῆς ὕλικῆς καὶ ἡθικῆς συμπαραστιάσεως, ὑφίσταται τὸ μέγα καθήκον ἐνισχύσεως τῆς ὁργανωμένης ἀλληλεγγύης τῆς Ἐκκλησίας μας.

Μὲ τὸν ἔρανον τῆς «Ἡμέρας τῆς Ἀγάπης» ὁ Χριστὸς κινεῖ τὴν πόρτα μας. Διὰ λογαριασμὸν τῶν προσφιλῶν Του πτωχῶν, τῶν ἀσθενῶν, τῶν ἀδυνάμων γερόντων, τῶν ὁρφανῶν. Δὲν ζητᾷ «γὰρ τοῦ δώσωμεν». Παρακαλεῖ «γὰρ τοῦ δανείσωμεν». «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῷ». Καὶ ὅταν δανείζεται ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἡμᾶς, γίνεται χρεώσις. Τί λοιπὸν θέλομεν; Νὰ ἔχωμεν τὸν Θεὸν κριτὴν ἢ χρεώσιν; (Ἰω. Χρυσόστομος). «Ὅπως ὁ ἴδιος ἱερὸς Πατὴρ λέγει, ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν «δὲν θὰ κρίνῃ τὴν ἁμαρτίαν μας, ἀλλὰ τὴν ἀπανθρωπίαν μας, διότι ἀφοῦ ἔχομεν ἓν τόσον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον διὰ τὴν σωτηρίαν μας, τὴν ἐλεημοσύνην, ἡ ὁποία ἐξαλείφει τὰ ἁμαρτήματα, παρελείψαμεν τὴν εὐεργεσίαν».

Ἡ φιλάνθρωπία στηρίζει ψυχάς, κοινωνίας καὶ λαούς. Αὕτη ἐκφράζει τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ δικαιώνει τὴν παρουσίαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν κόσμον. «Ἀς δώσωμεν, λοιπόν, τὸ «παρὼν» κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀγάπης εἰς τὸν ἔρανον τὸν ὅποιον κατ' ἔτος ἡ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν καὶ αἱ Ἱεραὶ Μητροπόλεις διενεργοῦν».

Ἔργῳ καὶ λόγῳ.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος (6 Δεκ.) εἶναι εἰς τῶν μεγάλων Πατέρων τοῦ χρυσοῦ τῆς Ἐκκλησίας αἰῶνος. Λαοφιλέστατος εἰς τε τὸν ἀνατολικὸν καὶ τὸν δυτικὸν χριστιανικὸν κόσμον, ὄντως «νικᾷ

τοὺς λαοὺς» μὲ τὴν παμφαῇ πευθὼ τῆς ἀγιότητός του, ἐκφαινομένης ἐξ ἴσου ἐν τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ὡς διδασκάλου τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ πρὸς τοὺς λοιποὺς Πατέρας τῆς ἐποχῆς του σιῆριξιν τῆς Ὁρθοδοξίας (Α' Οἰκ. Σύνοδος, Νίκαια 325). Ὡς καλοῦ ποιμένος, ἐν τῇ πράξει τῆς ἀγάπης.

Οὕτως, ὡς ψάλλει ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν τέλει τῆς μνήμης του, ἀφ' ἐνὸς ἀνεδειχθῇ «τῆς Τριάδος καθαρὸν ἐνδιαίτημα» καὶ «πύον λικμίζον Ἀρείου τὰ ἀχρῶδη διδάγματα».

Ἀφ' ἐτέρου δὲ οὐχὶ μόνον ἐφ' ὅσον ἔζη ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκδημίαν του, εἶναι «ὁ καμπιόμενος ἀσθενῶν ταῖς δεήσεσιν»· ὁ «ὄρμος ὁ γαληνότατος, ἐν ᾧ καταφεύγομεν οἱ τρικυμiais θίου περιστατούμενοι», ἐν αὐτῷ δὲ εὐρίσκοιτες «οἱ ἐν κινδύνοις τὸν θύοιην, οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸν προσιάτην, οἱ πέννητες τὸν θησαυρόν, οἱ ἐν θλίψεσι τὴν παραμυθίαν, τὸν συνοδίην οἱ ὁδοιπόροι, οἱ ἐν θαλάσῃ τὸν κυβερνήτην, οἱ πάντες τὸν πανταχοῦ θερμῶς προσθάνοντα», τιμῶντες οὕτω δικαίως ἐν τῷ προσώπῳ του τὸν «θεῖον τῆς ἱερωσύνης κανόνα».

Καὶ δι' αὐτοὺς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά Του.

Ὁ ἄξιος ποιμὴν εἶναι ἄνθρωπος τῶν ἔργων. Ἀλλά, συνάμα, ἀποφεύγει νὰ τὰ συνδέῃ μὲ τὸ πρόσωπόν του. Μιμεῖται τὸν Ἰησοῦν πού, ἀφοῦ ἐθεράπευσε τὸν παραλυτικὸν εἰς τὴν προβατικὴν πύλην, «ἐξένευσεν» (Ἰω. ε' 13). Καὶ τὸν Ἀπόστολον Πέτρον, εἰπόντα εἰς ἄλλον παραλυτικόν, τὸν Αἰνέαν, πρὶν τὸν ὀρθώσῃ εἰς τοὺς πόδας του: «Ἰᾱταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς» (Πράξ. θ' 34).

Ἄν πάντα ἀληθῇ χρῆσιανὸν διακρίνῃ καὶ στολίξῃ τὸ ταπεινὸν φρόνημα, τοῦτο καὶ ἐξοχὴν ἐμπνέει καὶ σφραγίζει τὴν βιοτήν τοῦ καλοῦ κληρικοῦ. Ὅση καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐνεργὸς διακονία του, ἡ αὐτοπροβολὴ θὰ τὴν ἐξεμηδένιζε πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ λαοῦ, ὅστις σκανδαλίζεται ἐξ αὐτῆς. Οὕτως, ὡς διὰ τοὺς ὑποπίπτοντας εἰς ἄλλα βαρεὰ ἁμαρτήματα κληρικούς, ἰσχύει καὶ διὰ τὸν αὐτεπιδεικνύμενον ποιμένα τὸ φοβερὸν λόγιον τοῦ Κυρίου: «Δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου...» (Πρβλ. Ρωμ. 6' 24).

Σέμνωμα τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι οἱ ἀνόρθοι, οἱ μὴ ἔχοντες ὑψηλὴν ἰδέαν δι' ἑαυτοὺς ἐργάζεται τοῦ Ἀμπελῶνος. Ἡ Κοινὴ Γνώμη, ἀργὰ ἢ γρήγορα, τοὺς ἀνακαλύπτει καὶ ἐποικοδομεῖται.

Ὅμιλοῦν οἱ ἀριθμοί.

Συμφώνως πρὸς τὰ πρόσφατα στατιστικὰ δεδομένα τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, τὸ εἰήσιον ποσοστὸν τῶν ἐξηκριβωμένων εἰς τὴν χώραν μας ἀμβλώσεων ἀπέδη λίαν ὑψηλόν. Οἱ ὑπάρχοντες ἀριθμοὶ ὁμιλοῦν. Ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα, τὸ ποσοστὸν εἶναι ἀκόμη ὑψηλότερον, ἐφ' ὅσον αἱ σχετικαὶ ἱατρικαὶ ἐπεμβάσεις δὲν ἐμπίπτουν ὅλαι εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

Πολλὰ καὶ διάφορα εἶναι τὰ αἷτια τοῦ ἀνησυχητικοῦ τούτου κοινωνικοῦ φαινομένου. Κατὰ θάσιν ὅμως, πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ μὲ τὴν ἑλλειψιν χριστιανικῆς διαφωτίσεως, ἀφορώσης εἰς τὰς μητέρας καὶ τοὺς ἱατροὺς. Ὅντως, μεγάλη εἶναι ἡ μερὶς τοῦ λαοῦ μας ἢ μὴ ἀναλογιζομένη κἂν ὅτι πρόκειται αὐτόχρημα περὶ ἐγκλήματος, φόνου μὲν ὥς πρὸς τὸ ἔμβρυον, τοῦ ὁποίου διακόπεται ἢ κύησις, πιθανωτάτης δὲ ἀνηκέστου βλάβης εἰς τὴν ὑγείαν τῆς μητρός, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν συχνάκις ὀλεθρίων ἐπὶ τοῦ ὁργανισμοῦ τῆς συνεπειῶν.

Οἱ ποιμένες μας ὥς μὴ ἀφήνουν ἀπληροφόρητον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀς ἐνημερώνουν τὰ ζεύγη ὥς πρὸς τὸ τί λέγουν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἡ Ἐπιστήμη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Δί' ὃ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ*

Β'.

Τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα καθιστοῦν φανερό, γιατί νομιμοποιεῖται ἡ παιδευτική ἐνέργεια καὶ γιατί δὲν εἶναι αὐτοαντίφαση τὸ ὅτι ἡ παιδεία, ἐνῶ ἀποβλέπει στὴν ἀξιολογικὴ κινητοποίηση τῆς βουλῆσεως, ἔχει ὡς σκοπὸ καὶ ἐνεργοποιεῖ τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς συνεχοῦς προσπαθείας πρὸς ἄρση τῆς παντὸς εἵδους ἀλλοτριώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ συγκεκριμένος στόχος τῆς παιδείας δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται στὴν ἀνάπτυξη ἐκπαιδευτικῶν διαδικασιῶν, κατὰ τίς ὁποῖες οἱ ἐκπαιδευόμενοι δὲν θεωροῦνται ὡς ἅπλᾳ ἀντικείμενα, ἀλλ' ὡς ὑποκείμενα, πού μὲ διαλογικὴ ἐπικοινωνία συμπροσδιορίζουν καὶ συνδιαμορφώνουν τὴν διδακτικὴ πορεία, ἡ ὁποία κορυφώνεται στὴν βαθμιαία ἀντικατάσταση τῆς μεταδόσεως ἐνὸς ὠρισμένου ποσοῦ διδακτέας ὕλης διὰ τῆς ἐμπεδώσεως τῆς μεθόδου κτήσεως νέων γνώσεων μὲ αὐτοδιδασχὴ καὶ αὐτομάθηση. Ἐπὶ πλεόν καὶ πρὸ πάντων ἡ παιδεία πρέπει νὰ ἐπιδιώκη τὴν πρόληψη ἢ θεραπεία τῶν παθολογικῶν φαινομένων, πού εἶναι δυνατόν νὰ προκύψουν ἐκ τῆς κοινωνικῆς διαστάσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸ τὸν μηχανισμό τῶν στατικῶν κοινωνικῶν συστημάτων ἢ πρὸς τὸ δίκτυο τῶν δυναμικῶν ἀλληλεπιδράσεων, πού συντελοῦνται μέσα στὴν κοινωνικὴ δομή.

Ἡ παιδεία πρέπει νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου καὶ νὰ ἐπισημαίνει συνεχῇ συναγερμὸ πρὸς ἀπελευθέρωση ὅχι μόνον ἐκ τοῦ ἀσφυκτικοῦ ἐναγκαλισμοῦ τῆς γραφειοκρατίας, τὴν ὁποία τόσον ἐπιτυχῶς διακωμωδεῖ ἡ παραχθεῖσα στὴν Κούβα κινηματογραφικὴ ταινία «Ὁ θάνατος τοῦ γραφειοκράτη», ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 598 τοῦ ὅπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

κινδύνων, πὺν δημιουργοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι μερικὰ μέσα ἐνημερώσεως ἢ ψυχαγωγίας ἢ διαφημίσεως ἀσκοῦν παραπλανητικὴν ἐπίδραση καὶ ὁδηγοῦν στὸν ἀποπροσανατολισμὸ καὶ στὴν ἀποδιοργάνωση τῆς προσωπικότητος διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ψεύδους, διὰ τῶν ἐκλεπτυσμένων μεθόδων τῆς πλύσεως τοῦ ἐγκεφάλου, διὰ τῆς ὑποβαθμίσεως τῆς ποιότητος τῶν μεταδιδομένων πληροφοριῶν, διὰ τῆς προβολῆς ἐπουσιωδῶν καὶ δευτερευόντων κινήτρων ὡς οὐσιωδῶν καὶ πρωτευόντων, διὰ τῆς ἀποκρύψεως τῆς θεάς τοῦ ὅλου ἢ τῶν ἀληθινῶν προτεραιοτήτων, διὰ τῆς πηδαλιουχίσεως τῆς συμπεριφορᾶς μὲ ὑποσυνείδητον ἐπηρεασμὸ, διὰ τῆς μονοδρομήσεως τῆς σκέψεως, διὰ τῆς ἀπολυτοποιήσεως τοῦ πνεύματος τῆς ἀνοχῆς ἢ τῆς ἀσυδότου ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖο εἶναι ἐξ ἴσου καταπιεστικό, ὅπως καὶ τὸ πουριτανικὸ πνεῦμα.

Ἡ ὑγίης παιδεία πρέπει νὰ κρατῇ ἄγρυπνη τὴν συνείδηση γιὰ τὸ ὅτι εἶναι μὲν ἀναπόφευκτη ἡ «στρουκτουραλιστικὴ» ἐξάρτησή μας ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ ἔνταξη εἰς αὐτό, ἀλλ' ἐπιβάλλεται παράλληλα νὰ ἰστάμεθα σὲ κριτικὴ ἐκλεκτικὴ ἀπόσταση ἔναντι αὐτοῦ, γιὰ νὰ προβαίνωμε σὲ ὀρθὲς ἐπιλογὲς διωλίζοντας καὶ «φιλτράροντας» τὶς ἐπιρροές, πὺν ἀσχεῖ ἐπάνω μας τὸ περιβάλλον αὐτό. Οἱ φορεῖς τῆς παιδείας δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀνεργματίστοι καὶ νὰ γίνωνται ἔρμαιο ἀνεξελέγκτων παρορμήσεων, πὺν ὑπαγορεύονται ὑπὸ τοῦ ὑποσυνειδήτου συμπλέγματος τῆς αὐτοπροβολῆς καὶ τῆς ἀσκήσεως ἐπιρροῆς μὲ τὴν ἀνθρωπαρέσκεια καὶ τὸν μοντερνισμό. Τὸ αἶτημα τοῦ ὑγιοῦς συγχρονισμοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖο τὸ νεώτερο πρέπει νὰ εἶναι ποιοτικὰ ἀνώτερο ἔναντι τοῦ παλαιότερου, ἐπιβάλλει ἀκριβῶς στὴν παιδεία νὰ μὴ γίνεται τροχὸς καὶ ἐξάρτημα στὴν κοινωνικὴ ἄμαξα, πὺν ὁδηγεῖται στὸν βάλτο ἢ στὸν κρημνὸ, ἀλλὰ νὰ προπορεύεται αὐτῆς, γιὰ νὰ ὑποδεικνύη σ' αὐτὴν τὴν ὀρθὴ καὶ ἀσφαλῆ κατεύθυνση. Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Σωκράτους στὸν «Κρίτωνα» τοῦ Πλάτωνος, «οὐ πάνυ ἡμῖν φροντιστέον τί ἔροῦσιν οἱ πολλοί, ἀλλ' ὅτι ὁ εἷς, ὁ ἐπαίων..., ἡ ἀλήθεια».

Ἀσφαλῶς ἡ παιδεία δὲν υἱοθετεῖ τὴν φυγὴ ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, τὴν ὁποία ὑπέδειξαν ἢ ἐπεχείρησαν νὰ πραγματοποι-

ποιήσουν μερικοί. Ἡ φυγὴ αὐτὴ εἶναι οὐτοπιστική, χιμαιρική καὶ συχνὰ ὑποκριτική. Ἡ παιδεία ἐξοπλίζει κυρίως μὲ πνευματικὸ ραντὰρ καὶ κεραῖες γιὰ νὰ ἐπισημαίνωμε τὴν παρουσίαν μέσα στὴν κοινωνική μας δομὴ τῶν ἐχθρικών ἢ συμμαχικών γιὰ τὴν ἐλευθερίαν μας δυνάμεων. Ἡ πορεία ὁμως τῆς κατευθύνσεώς μας, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως δέχεται προκλήσεις ἐκ τῶν μηνυμάτων τοῦ ραντὰρ αὐτοῦ, δὲν ὑπαγορεύεται ἔξωθεν, ἀλλ' ἔσωθεν ὑπὸ τῆς πνευματικῆς μας πυξίδος, ἡ ὁποία προσανατολίζει πρὸς τὸν συγκεκριμένο στόχο τῆς στρατηγικῆς τῆς ἐλευθερίας μας, ἡ ὁποία μὲ ὑπεύθυνη καὶ αὐτόνομη πρωτοβουλία πρέπει νὰ προγραμματίσῃ τὴν ἐπιλογὴ ὠρισμένων ἐλιγμῶν πρὸς ἀπόκρουση παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴν πνευματικὴ ὑποδούλωση καὶ στὴν ἀπώλεια τῆς προσωπικῆς ταυτότητος καὶ φυσιογνωμίας μας.

Ἄλλ' ἡ κριτικὴ στάσις ἔναντι τῆς κοινωνικῆς δομῆς δὲν πρέπει νὰ ὀδηγήσῃ σὲ ὑπέρμετρη ἀνάπτυξη τοῦ αὐτοσυναισθήματος. Τοῦτο πρέπει νὰ ἐναρμονίζεται πρὸς τὸ συναίσθημα τιμῆς καὶ πρὸς τὴν καλλιέργεια τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως. Ἡ τραγωδία πολλῶν ἀπελευθερωτικῶν κινήσεων ἢ ἐπαναστάσεων ὑπῆρξε τὸ ὅτι ἡ χειραφεσία μιᾶς ὁμάδος σήμαινε τὴν ὑποδούλωση ἄλλων. Τὸ δόγμα «Laisser Faire, Laisser Passer (Aller)» τοῦ ἀνεξελέγκτου καὶ ἀπολύτου Φιλελευθερισμοῦ (Liberalismus), συνδυαζόμενο μὲ Amoralité, μὲ ἄλλευρη ἠθικῶν κριτηρίων, ὀδηγεῖ στὴν ἀσυδοσία τοῦ «λιμπερτινισμοῦ» καὶ στὴν «δι' ὁδόντων καὶ ὀνύχων» πάλιν τῶν τάξεων, ἡ ὁποία ἔδωσεν ὥθησι στὸν Δαρβῖνο νὰ μορφοποιήσῃ τὴν ἄποψή του γιὰ τὸν «ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως».

Ἡ ρεαλιστικὴ παιδεία πρέπει πάντοτε νὰ προβάλλῃ τὰ αἰτήματα τοῦ αὐτοελέγχου, τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ, τῆς αὐτοδεσμεύσεως, τῆς ἀνυψώσεως τῆς ποιότητος τῶν διανθρωπίνων σχέσεων, τοῦ ὀντολογικοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἑνὸς πρὸς τὰ ἄλλα πρὸς ὧσα, τῆς κατανοήσεως τῆς πολλότητος, (τοῦ πλουραλισμοῦ) τῶν ἀπόψεων, τῆς διαλογικῆς ἀναφορικότητος καὶ ἐπικοινωνίας, τοῦ ἐξοπλισμοῦ διὰ τοῦ χαρίσματος τῆς διακρίσεως, τοῦ συνδυασμοῦ ἀτομικῆς εὐθύνης καὶ συνυπευθυνότητος γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, τῆς δο-

μήσεως τοῦ κοινωνικοῦ ἐγὼ διὰ τῆς ἐνικοποιήσεως τοῦ «ἡμεῖς» καὶ τῆς δικαιώσεως τοῦ ὑγιоῦς πολιτικοῦ συντάγματος. Κάθε ὑγιὲς πολιτικὸν σύνταγμα δὲν περιορίζει ἀπλῶς τὸν ζωτικὸν χῶρον τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἑνὸς πρὸς χάριν τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐπιδιώκει τὴν πραγμάτωσιν τῶν περὶ ἐλευθερίας αἰτημάτων μιᾶς καθολικῆς θελήσεως, ἡ ὁποία συμπίπτει πρὸς τὴν ἐνδόμυχην καὶ ἐσχάτην θέλησιν παντὸς ἀτόμου καὶ γι' αὐτὸ ἀνέχεται τίς ἀρχὴ τῆς ὑγιоῦς κριτικῆς, τοῦ ἐλέγχου, τῆς διαιτησίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ὁ ὁποῖος σὲ τελευταία ἀνάλυσις ἀφορᾷ στὴν προστασίαν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας. Τὸ δημοκρατικὸν ἰδεῶδες δὲν ἀρκεῖται στὴν κατάργησιν τῶν τυραννικῶν μηχανισμῶν τῆς ἐξουσίας ἢ στὴν ἐξισορρόπησιν τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης διὰ ρεαλιστικῆς ἐλαστικῆς κρατικῆς παρεμβατικῆς πολιτικῆς, ποὺ ἀποφεύγει ὁποιαδήποτε μορφὴν μονολιθικοῦ δογματισμοῦ. Ἐπὶ πλέον ἐπιδιώκει τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ ἐξυγίανσις τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δομῶν προϋποθέτει τὴν ἐξυγίανσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι ἡ δημοκρατία ὡς μορφὴ κράτους προϋποθέτει τὴν δημοκρατίαν ὡς τρόπον καὶ μορφὴν ζωῆς. Ἡ δημοκρατία δύναται νὰ πραγματώνεται μόνον διὰ δημοκράτες καὶ μόνον ὑπὸ δημοκρατῶν.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγῳ μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἡναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἀρθρῶν, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἡναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὁρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

Η ΘΕΟΠΡΕΠΗΣ

ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΥΠΟΔΟΧΗ

Ἐλπιδοφόρον, ἐπιβλητικῶς ἐπίσημον, θερμουργὸν καὶ παρήγορον καὶ ζωηρῶς ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ κλῖμα τῆς προσμονῆς, τῆς ὑποδοχῆς καὶ τῆς διώσεως τῶν Χριστουγέννων! Ὁ Ἄπειρος καὶ Ἄναρχος, ὁ Αἰώνιος καὶ Ὑψίστος, οὐράνιος Θεὸς κατέρχεται, ὅπως ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ κόσμου.

Τὸν θεόπνευστον Προφητάνακτα καὶ Προπάτορα τοῦ Μεσσίου Χριστοῦ ἔχοντες ξεναγὸν καὶ ἀμφιτρύωνα, ἃς ἀναδῶμεν ἕως Βηθλεέμ, πρὸς θεωρίαν καὶ ὑποδοχὴν τοῦ «κλίνοντος Οὐρανοῦ καὶ καταβαίνοντος» (Ψ. 17, 2), διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, κοσμοποθέτου Θεοῦ Σωτῆρος, μετὰ τοῦ παγκοσμίου συναγειρόμενοι, πρὸς ἑορτασμὸν τῶν Χριστουγέννων. Ἐξομολόγησις καὶ ὠραιότης προπορεύονται τοῦ συγκαταβάτος καὶ ἐρχομένου, πρὸς τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν καὶ πτωχείαν Θεοῦ. Ἀγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια πλαισιώγουν τὴν μυστηριώδη πρώτην Ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, προκηρύττουσαι τὴν φοδερὰν ἡμέραν τῆς Δευτέρας Παρουσίας! Πορευόμεθα, λοιπόν, ἐν στοχασμῷ πνευματικῷ ὑψηλῷ, ἐν εὐλαδεῖ κατανύξει καὶ νηστείᾳ καὶ μετανοίᾳ ἀληθεῖ, πρὸς τὰ ἱερὰ ὑψώματα τῆς Βηθλεέμ. Ἀναβαίνομεν πρὸς τοὺς Δαβιδικοὺς λειμῶνας τοῦ Εὐφραθᾶ, ἵνα γονυπετεῖς προσκυνήσωμεν τὴν Ἐνσάρκωσιν καὶ μορφοποιήσιν, τὴν συγκεκριμενοποίησιν καὶ πολιτογράφησιν, ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ τοῦ «ἀπ' αἰῶνος ἀποκρύφου καὶ ἀγγέλοις ἀγνώστου Μυστηρίου, τοῦ χρόνους αἰωνίους σεσιγημένου καὶ κεκρυμμένου, ἐν τῷ Θεῷ» (Ρωμ. 16,25. Κολ. 3,3) !!! Ἐκεῖ θὰ εὐρεθῶμεν, κατενώπιον τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐνώσεως τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως, τὰς ὁποίας ἐχώριζεν ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ κατάρα, ἡ ἀχαριστία καὶ ἡ ἔχθρα, ἐν τῷ Σαρκωθέντι «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» ἀϊδίῳ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεανθρώπου Μεσσίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὸ θεοδέγμον Σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, μᾶς ὁδηγοῦν, ἐν χορῷ, ἅπαντες οἱ Ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι, μετὰ τῶν Ἀστρολόγων Μάγων τῆς Ἀνατολῆς, οἱ στοχασθέντες, δραματισθέντες καὶ ἐκζητήσαντες τὸν ἀπ' Οὐρανοῦ Λυτρωτὴν, τὸν «δίκαιον», τὸν ἀπλανῆ Ὁδηγόν, τὸν ἐρχόμενον, ἵνα λύσῃ καὶ σώσῃ τὸν δεσμώτην ἄνθρωπον! Πρὸ τῆς θεοσκιάστου Φάτνης, μᾶς χειραγωγεῖ τῶν Προφητῶν τοῦ δωδεκαφύλου Ἰσραὴλ

ἡ χορεία, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν μεγαλοφωνότατον Ἑσαΐαν, ὁκτῶ ὅλους αἰῶνας πρότερον, προκηρύσσοντα καὶ ψάλλοντα «Ἴ δ' οὐ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται. Υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα Αὐτοῦ Ἑμμανουήλ» (Ματθ. 1,23)! Καὶ μυσταγωγοῦν ἡμᾶς, εἰς τὴν θεοπεσίαν τοῦ Μυστηρίου τούτου τοῦ ξένου καὶ παραδόξου τὴν μύησιν καὶ ἀπόγευσιν, ὁ θεσπέσιος τῆς Θεολογίας Πατὴρ καὶ ὑψιπέτης τοῦ στοχασμοῦ Ἀετός, Ἰωάννης ὁ ἡγαπημένος Μαθητὴς καὶ Εὐαγγελιστής, ἀποκαλύπτων «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. 1,14) καὶ ὁ Οὐρανοδάμων Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν Παῦλος, θεηγορῶν μυστικῶς, ὅτι ὁ ἐν τῇ Φάτνῃ κείμενος νεογενὴς Ἰησοῦς εἶναι, «ὁ δευτερός ἄνθρωπος ἐξ Οὐρανοῦ» (Α' Κορ. 15,47), εἶναι ὁ, πρὸ αἰώνων, ὑπάρχων, ἐν τοῖς κόλποις τοῦ συνανάρχου Πατρὸς Θεοῦπόστατος Λόγος «ἐν ὁμοιότητι ἀνθρώπων γενόμενος» (Φιλιππ. 2,7). Ἀς προσκομίσουν, λοιπόν, αἱ πατριαὶ τῶν Ἑθνῶν τὴν πρέπουσαν εἰς τὴν μεγαλωσύνην Αὐτοῦ τιμὴν καὶ δόξαν! Ἀς εὐφρανθοῦν οἱ Οὐρανοί, ὁρῶντες τὴν Ἀπολύτρωσιν, ἐξ Οὐρανοῦ καί, παρὰ τοῦ Ὑψίστου, κατερχομένην. Ἀς χοροπηδῆσῃ ἡ Γῆ, ἐφ' ἧς γεννᾶται ἡ Σωτηρία τοῦ Κόσμου, ἐν τῷ Σπηλαίῳ. Ἀς ἀνασκιρτήσῃ ἡ θάλασσα. Ἀς ὕλοχαρῆσουν τὰ ὄρη καὶ αἱ πεδιάδες. Ἀς χειροκροτήσουν τὰ δένδρα, σείοντα τοὺς κλάδους. Ἀς συμμετάσχῃ εἰς τὴν κοινὴν ἀγαλλίασιν Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων καὶ αὐτὴ ἡ ἄψυχος φύσις! Διότι ἔρχεται ὁ παμπόθητος, ὁ πολυπόθητος Σωτὴρ! Ναί, ἔρχεται, ἵνα λυτρώσῃ, ἀλλὰ καὶ ἵνα κρίνῃ, τὴν οἰκουμένην, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ τοὺς λαοὺς ἐν τῇ Ἀληθείᾳ Αὐτοῦ! Τὴν ὑποδοχὴν τῆς Θεοφανείας δὲν θὰ χαροῦν οἱ ἀσεβεῖς, οἱ αἰρετικοί, οἱ ἄπληστοι καὶ οἱ θεοποιήσαντες, ἀντὶ εἰδώλων, τὰ πάθη των καὶ τὴν σοφίαν τῆς λογικῆς των, οἱ ἀμφιδάλλοντες καὶ ἄθρησκοι! Θὰ τὴν χαροῦν καὶ θὰ ἀγαλλιᾶσιν, μετὰ χαρᾶς ἀλλὰ καὶ φόβου Θεοῦ, οἱ εὐλαβεῖς Πιστοί, οἱ καλοκάγαθοι καὶ καλοπροαίρετοι σεμνοὶ καὶ ταπεινοί, ὡς τὰ παιδία, γονυπετοῦντες καὶ προσκυνοῦντες τοῦ Ἀπεῖρου Θεοῦ τὴν ἄκραν συγκατάβασιν! Εἶναι γλυκὺς καὶ περιπόθητος, ὁ προσδοκώμενος Υἱὸς τοῦ Ἐπουρανίου Βασιλέως! Καὶ οἱ ἀναμένοντες Αὐτὸν ἀναμένουν τὴν ἄφειξιν Αὐτοῦ, ἐν χρησταῖς ἐλπίσιν, ἔχοντες τοὺς λύχνους τῆς ἱερᾶς μελέτης καιομένους, τὰς λαμπάδας τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀγαθοεργίας ἀνημμένας καὶ τὴν ὁσφὺν περιεσφιγμένην μὲ τὴν αὐτοκυριαρχίαν τῆς νηστείας, τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς νήψεως. Διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ προσδοκωμένου Θεοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν, θὰ ἀνατείλῃ τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη, εἰρήνη, σωτηρία! Μὲ ποῖον τρόπον θὰ ὑποδεχθῶμεν

καὶ ἕκαστος ἡμῶν τὸν Ἐρχόμενον; Μᾶς ὑπαγορεύει τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, διὰ στόματος τοῦ Προφητάνακτος: «Ἀ λ λ α λ ἄ ξ α τ ε, Ἄ σ α τ ε, Ψ ἄ λ λ α τ ε. Ἐ ξ ε γ έ ρ θ η τ ε ἐ ν ὕ μ ν ο ι ς κ α ι ὠ δ α ῖ ς» (Ψ. 97). Ἐνδύσασθε τὰ εὐπρεπῆ ἐνδύματα τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἀκακίας, δι' ὧν καὶ μόνον λατρεῖται καὶ εὐαρεστεῖται, νὰ τιμᾶται ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος! «Χ ρ ι σ τ ὸ ς γ ε ν ν ᾱ τ α ι, δ ο ξ ᾶ σ α τ ε. Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἐ ξ Ο ὕ ρ α ν ῶ ν ἁ π α ν τ ῆ σ α τ ε», ἐνδεδυμένοι τὰ ἐνδύματα τῆς ἡθικοπνευματικῆς εὐπρεπείας καὶ καθαρότητος, ἅτινα ἦσαν ἐνδεδυμένοι ὅσοι προσήγγιζον τὸν Ἅγιον Θεόν, ὡς ὁ Μωϋσῆς, ὡς ὁ Σαμουὴλ, ὡς ὁ Ἡλίας, οἵτινες ἐπεκαλοῦντο Αὐτὸν καὶ εἰσηκούοντο, διότι ἐφύλασσον, καθ' ἡμέραν ἐμπράκτως τὰ μαρτύρια καὶ τὰ προστάγματα Αὐτοῦ. Ἄς ἐτοιμάσωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς ψυχῆς μας τὴν Φάτνην. Ἄς ἐνδυθῶμεν τοῦ δικαίου Ἰωσήφ τὴν σωφροσύνην. Τῆς Παναγίας Παρθένου τὴν ἀγιότητα καὶ ταπείνωσιν. Τῶν ἀκάκων ζῶων τοῦ σταύλου τὴν ἀκακίαν. Τὴν ζῶσαν ὀρθοδοξίαν, ποὺ συμβολίζει ὁ χρυσὸς τῶν Μάγων. Τὸ θυμίαμα τῆς, ἐκ βαθέων, προσευχῆς. Τὴν σμύρναν τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἐλεημοσύνης καὶ ἃς ἀναδῶμεν, μετὰ τῶν ἀπλοϊκῶν Ποιμένων, ἵνα προσκυνήσωμεν, ἐντὸς τῶν ἀχύρων τῆς Φάτνης, ὡς Θεῖον Βρέφος, τῆς δόξης τὸν Κύριον, μετὰ τῶν Ἀγγέλων, ψάλλοντες: «Δ ὀ ξ α ἐ ν ὕ ψ ῖ σ τ ο ι ς Θ ε ῶ κ α ι ἐ π ῖ Γ ῆ ς ε ἰ ρ ῆ ν η ἐ ν ἄ ν θ ρ ῶ π ο ι ς ε ὑ δ ο κ ῖ α».

† Ἀρχιμ. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΕΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ Πτ. Θ.-Φ.

Β' Γυμνασιάρχης

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἶρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ κα-
νονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΟΙ ΗΘΙΚΟΙ ΑΥΤΟΥΡΓΟΙ ΤΟΥ ΦΟΝΟΥ

Μιά νεαρή μητέρα χτυπούσε πολύ συχνά τὸ μικρὸ της παιδί. Τὸ χτυπημένο αἷμα ἐπῆγε στὸν ἐγκέφαλο καὶ τὸ παιδί πέθανε. Ἡ μητέρα ἀποδείχθηκε πὼς ἦταν μάρτυς τοῦ Ἰεχωῶᾱ. Μήπως εὐθύνεται καὶ ἡ χιλιαστικὴ ἡγεσία γιὰ τὸ φονικὸ; Αὐτὸ ἦταν τὸ ἐρώτημα ποὺ θέσαμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο μας.

Τὸ ἐνδεχόμενο αὐτὸ θέλησε νὰ διαλευκάνη καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖο κατεδίκασε τὴ φόνισσα μητέρα σὲ 15 μῆνες φυλάκισι. «Εἰσθε μάρτυς τοῦ Ἰεχωῶᾱ», ρώτησε. «Ἡ ἐρώτησι αὐτὴ, πρόσθεσε ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὸ θρησκευτικὸ σας πιστεύω, ἀλλὰ θέλω νὰ πληροφορηθῇ τὸ δικαστήριον μήπως σᾶς λέγουν στὶς συγκεντρώσεις σας ὅτι πρέπει νὰ χτυπᾶτε τὰ παιδιὰ σας γιὰ σωφρονισμό».

Δυστυχῶς τὸ θέμα αὐτὸ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ἐξετασθῇ ἀναλυτικὰ στὴ δίκη ἐκείνη. Ἄν αὐτὸ γινόταν ἡ ἀπόφασις θὰ ἦταν ἴσως διαφορετικὴ.

Τί ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ διερευνήσῃ ἡ ὑπεράσπισις μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιτύχῃ ἐλάττωσι τῆς ἐνοχῆς τῆς μητέρας;

Ἐπρεπε νὰ ἀποδείξῃ δύο πράγματα: Τὴν σχέσι τῆς χιλιάστριας μητέρας πρὸς τὴν ὀργάνωσι τῶν «μαρτύρων» τοῦ Ἰεχωῶᾱ καὶ τὴ διδασκαλίαν τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς σχετικὰ μὲ τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν.

Ἡ μητέρα τοῦ ἄτυχου Πασχάλη, ἔτσι ἔλεγαν τὸ παιδάκι, ἦταν «μάρτυς τοῦ Ἰεχωῶᾱ». Ἀνεγνώριζε δηλαδὴ τὴ χιλιαστικὴ ἡγεσίαν ὡς ἐκπρόσωπο τοῦ «Ἰεχωῶᾱ» ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς τὸ ὄργανον μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς παραγγέλει στοὺς ἀνθρώπους τὴ θέαν του βουλῆ. Ἐτσι τὸ θέλημα τῆς χιλιαστικῆς ἡγεσίας ἦταν γι' αὐτὴν θέλημα τοῦ «Ἰεχωῶᾱ» καὶ ἡ ἐναντίον της ἀνταρσία λογίζετο γιὰ ἀνταρσία

ἐναντίον τοῦ Ἰδίου τοῦ Θεοῦ. Αὐτὰ τὰ λόγια χρησιμοποιεῖ τὸ περιοδικὸ «Σκοπιὰ» γιὰ νὰ κρατήσῃ κάτω ἀπὸ ψυχολογικὴ βία τοὺς ὁπαδοὺς τῆς χιλιαστικῆς ὁργανώσεως.

Ἡ δύστυχη μητέρα πίστεψε πῶς στὸ Μπροῦκλιν τῆς Ἀμερικῆς ἐγκαθιδρύθηκε ἡ κυδέρνησι τοῦ Θεοῦ καὶ ἰδρύθηκε ἔτσι ἓνα νέο ἔθνος, τὸ «νέο ἔθνος» τῶν «μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά», ποὺ λογίζεται ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του σὰν καθαρὴ θεοκρατία. Οἱ νόμοι του ἔχουν ἀπόλυτο κύρος καὶ ἀναφέρονται σὲ δόκληρη τῇ ζωῇ τῶν ὑπηκόων του, ὅχι μόνον σὲ θρησκευτικὰ ζητήματα.

Ἄς δοῦμε τώρα τί διατάσσουν οἱ νόμοι τῆς «θεοκρατίας» τοῦ Μπροῦκλιν γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν τέκνων. Τὸ θέμα τοῦτο ἀποκτᾷ τώρα ἰδιαίτερη ἐπικαιρότητα, γιὰτὶ τὸ ἔτος αὐτὸ ἀφιερώθηκε παγκόσμια στὸ παιδί.

Ἐκποτυχία νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ράβδον τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων σημαίνει παραίτησιν ἀπὸ τὴν θεόθεν διατεταγμένη θέσιν σας στὸν οἶκον καὶ ἀνοίγει τὴν θύραν τῆς ἀναρχίας», ἀπειλεῖ ἡ Σκοπιὰ τοῦ 1964, σελίς 362.

Ἀναφερόμενη στὴν «παιδεία τοῦ Ἰεχωβά» ἡ ἡγεσία τοῦ Μπροῦκλιν ὑπογραμμίζει πῶς αὕτῃ «δὲν εἶναι ἔτσι μιὰ χαλαρὴ παιδεία σὰν ἐκείνη ποὺ συνιστοῦν μερικὲς κοσμικὲς αὐθεντίες, ποὺ θὰ ἤθελαν πάντοτε νὰ μὴ χρησιμοποιῆται ἡ ράβδος». Ἡ «παιδεία τοῦ Ἰεχωβά» συνίσταται στὴν «κατὰ γράμμα ράβδον» (Σκοπιὰ 1963, σελίς 721).

Ὅλα τὰ τέκνα τοῦ Ἀδάμ, ἀναφέρεται στὴν ἴδια σελίδα, χρειάζονται διόρθωσι, καὶ μερικὲς φορὲς ἡ σταθερὴ παιδεία ἀπαιτεῖ ράβδον, γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ πόνου.

Κάθε χιλιάστρια μητέρα «παίρνει τὰ μικρὰ στὴ συνάθροισι, εἴτε θέλουν νὰ πᾶνε εἴτε ὅχι, καὶ ἂν συμπεριφέρονται ἄσχημα, τὰ διορθώνει, ὅχι μὲ τὸ νὰ τὰ δωροδοκῇ μὲ γλυκίσματα, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ τοὺς δίνῃ ἓνα κ α λ ὀ ξ ύ λ ι σ μ α, καθὼς χρειάζεται (Σκοπιὰ 1960, σελίς 208).

Ἡ μητέρα τοῦ Πασχάλη ἦταν ἀπὸ τὶς ζηλότριες χιλιάστριες. Φρόντισε νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ αὐτὰ στὸ ἄτυχο παιδί της. Ἴσως εἶχε παρατηρήσει μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ κάποιο σκίτσο, ποὺ δημοσιεύθηκε στὴ «Σκοπιὰ» τοῦ 1963, σελὶς 721. Ἐκεῖ εἰκονιζόταν ἕνας πατέρας νὰ κάθεται σὲ μιὰ καρέκλα. Στὰ γόνατά του ἔχει ξαπλώσει τὸ μικρὸ ἀγοράκι τοῦ 2-3 ἐτῶν. Μὲ τὸ δεξιὸ χέρι τὸ κρατᾷ καθηλωμένο στὰ γόνατα καὶ τὸ κτυπᾷ μὲ τὸ ἄλλο ἀλύπητα, χωρὶς νὰ συγκινῆται ἀπὸ τὸ κλάμα του.

Κάθε τι ποὺ δημοσιεύεται στὸ περιοδικὸ «Σκοπιὰ» ἀναφέρεται στὴν ἰδανικὴ συμπεριφορὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς «θεοκρατίας». Αὐτὸ βέβαια ἰσχύει ἰδιαίτερα γιὰ τὸ ἐποπτικὸ ὕλικό, γιὰ τὰ σκίτσα ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ ἐντυπωθοῦν καλλίτερα οἱ διαταγές τοῦ Μπροῦκλιν.

Ὅχι μόνο τὸ περιοδικὸ «Σκοπιὰ», ἀλλὰ καὶ ἡ τοπικὴ ἡγεσία τῶν χιλιαστῶν ἐκφράζει κατὰ τὴν ἀντίληψί τους τὸ «θέλημα τοῦ Ἰεχωῶ». Θυμηθῆτε τί ἀνέφερε ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἑταιρίας «Σκοπιὰ» στὸ χιλιαστικὸ συνέδριο τῆς Μαλακάσας λίγους μῆνες πρὶν:

«Θέλομε ὅταν λαμβάνουμε ὁδηγίες ἀπὸ τὴν ὁργάνωσι τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, μὲ τὰ μ έ σ α ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰεχωῶ διὰ τῆς ἀγίας του ὁργανώσεως... δὲν θέλομε μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀκολουθοῦμε δικούς μας τρόπους σκέψεως. Προτιμοῦμε ὑπακοή κατὰ π ά ν τ α στὴν ἀγία ὁργάνωσι τοῦ Ἰεχωῶ καὶ στὸν τ ρ ό π ο μὲ τὸν ὁποῖον λειτουργεῖ αὐτὴ ἡ ὁργάνωσις, ὅχι μὲ τὸν τρόπο τὸν ὁποῖον ἐμεῖς προτιμοῦμε, ὅχι μὲ τὴ δική μας λογίκευσι, ἀλλὰ μὲ τὴ λογίκευσι τὴν ὁποία μᾶς παρουσιάζει ἡ ὁργάνωσι τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν μπορούμε νὰ καταλάβουμε πλήρως τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους μᾶς γίνονται ὠρισμένες ὑποδείξεις καὶ προτροπές» (ἰδὲ ὅλο τὸ σχετικὸ κείμενο ἀπὸ τὰ «τελικά σχόλια» τοῦ συνεδρίου τῆς Μαλακάσας, ἐν Ἀντωνίου Ἀλεξίζοπουλου, Ἡ Φρίκη τῆς «Γουϊάνα» ἀπειλεῖ τὴν Ἑλλάδα, τεύχος Β', Ἀθῆναι 1979, σελ. 16).

Δὲν ἀποκλείεται ἡ «λοκίκευσι» τῆς μητέρας νὰ ἔλεγε πῶς δὲν πρέπει νὰ κυπάη τὸ παιδί της. Ὅμως οἱ «ὀδηγίαι» τῆς ὀργανώσεως ἦσαν διαφορετικῆς, στηριγμέναι ὅχι στοὺς «τρόπους σκέψεως» τῆς μητέρας, ἀλλὰ στὴ «λογίκευσι» τῆς «ὀργανώσεως τοῦ Ἰεχωβά». Ἄν ἡ δύστυχη μητέρα «δὲν κατανοοῦσε πλήρως» τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους γινόνταν οἱ ὑποδείξεις σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ της, αὐτὸ δὲν εἶχε σημασίαν. Οἱ ὀδηγίαι προήρχοντο ἀπὸ τὸν «Ἰεχωβά» καὶ αὐτὸ τῆς ἦταν ἀρκετό!

Δὲν ἔλλαξε λοιπὸν τακτικὴ ἡ Ὀργάνωσις. Ἡ ἀπόλυτη αὐθεντία της σὲ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς προσωπικῆς, οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς ἰσχύει μέχρι σήμερα καὶ εἶναι «θεϊκὸς νόμος» γιὰ κάθε χιλιαστή, καὶ γιὰ τὴ δύστυχη μητέρα τοῦ μικροῦ Πασχάλη.

Τελειώνοντας τὴ μικρὴ μας ἔρευνα συνοψίζουμε: Ἡ φόνισσα μητέρα πίστευε πῶς ἡ χιλιαστικὴ ἡγεσία ἐκφράζει πάντοτε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὰ δημοσιεύματα τῆς «Σκοπιᾶς» καὶ τὰ προφορικὰ παραγγέλματα τῆς ὀργανώσεως εἶναι νόμος τοῦ «Ἰεχωβά». Καὶ ὁ νόμος αὐτὸς ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τὴ μητέρα νὰ κάνῃ γενναία χρῆσι τῆς ράβδου στὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ της. Ἄν ἀποτύγχανε νὰ μεταχειρισθῇ τὴ ράβδο, τοῦτο θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ παραίτησι ἀπὸ τὴ θέσι πρὸς τῆς ἔδωκε ὁ «θεὸς» μέσα στὸ σπίτι της, θὰ ἄνοιγε τὴν «θύραν τῆς ἀναρχίας».

Συνεπῶς, ἄλλοι εἶναι οἱ μεγάλοι ἔνοχοι γιὰ τὸ φόνον τοῦ Πασχάλη. Ἡ μητέρα του δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ ἀξιολογήσῃ τὴν πράξιν της, εἶχε τὸ ἀκαταλόγιστον!

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ο ΥΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

«Ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον Σωτὴρ» (Λουκ. 6', 11).

Μὲ τις λέξεις αὐτὲς ἀνήγγειλε ὁ Ἄγγελος στοὺς ποιμένες τὸ μεγάλο γεγονός τῆς γεννήσεως.

Στὴν πόλιν τοῦ Δαυὶδ γεννήθηκε ἓνα παιδί. Τί τὸ κοινότερον ἀπ' αὐτό; Κι ὅμως ἡ πόλις αὐτὴ ἔγινε προσκύνημα κι ἡ φάτνη, ὅπου σπαργανώθηκε, ἡ Ἁγία Τράπεζα ποὺ κράτησε τὸ παιδί τῆς Βηθλεέμ.

Τὸ θεῖο δρέφος εἶναι ὁ Μεσσίας, ποὺ περίμεναν οἱ Ἰουδαῖοι. Εἶναι ὁ «Ἄγνωστος Θεὸς τῶν Ἀθηναίων». Εἶναι τὸ παιδί τῆς ἐλπίδας, ὁ «Υἱὸς τῆς Ἀγάπης».

Τὴν χειμωνιάτικη ἐκείνη νύχτα, τὴν ἱερὴ νύχτα, ἡ γῆ πῆρε διαφορετικὴ ὄψη. Τὰ ἄστρα φαίνονται σὰν νὰ συνομιλοῦν. Οἱ Ἄγγελοι, πνεύματα ἀόρατα, γίνονται ξαφνικὰ δρατοὶ καὶ μιλοῦν. Ὁ οὐρανὸς συγκαίνοιναι μὲ τὴ γῆ. Τὸ κοσμοϊστορικὸ αὐτὸ θαῦμα γεννιέται μέσα σὲ μιὰ ταπεινὴ φάτνη. Τὸ Σπήλαιο γίνεται Ἀνάκτορον κι ἡ φάτνη κούνια Βασιλική. Στρατιᾶς Ἀγγέλων ὑμνοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Χαρὰ μεγάλη φέρνει ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ στὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ Ἅγιον παιδί κατέβηκε γιὰ νὰ μᾶς ὑψώσῃ καὶ προσφέρεται γιὰ νὰ μᾶς ἀγαθώσῃ. «Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» γιὰ νὰ γίνῃ ὁ σύντροφος σὺν ἐρημιᾷ μας καὶ γεννήθηκε φτωχὸς γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ, μαζὶ μὲ τὸν πλοῦτον τῆς ἀγάπης Του, θάρρος στὴ φτώχεια μας καὶ ἐλπίδα σὺν στερήσεσιν μας. Ὅταν κανεὶς ἔχει μέσα του τὸν Χριστό, καμμιὰ φτώχεια καὶ καμμιὰ στέρηση δὲν μποροῦν νὰ ἐλαττώσουν τὴν εὐτυχία του.

Ἐκεῖ, ὅπου ἔμεναν τὰ ζῶα, φιλοξενήθηκε ὁ Παντοκράτορας. Ὁ Κύριος δὲν ἔχει «ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει» (Ματθ. 23, 20), γιὰ νὰ ἡλθε γιὰ ἀνάπαυση, ἀλλὰ γιὰ ἀναζήτησι καὶ σωτηρία τῶν πλανημένων ἀνθρώπων.

Ὁ δίκαιος Ἰωσήφ, κατάπληκτος καὶ εὐτυχής, προσκυνεῖ τὸν δημιουργό Του, μὲ σεβασμὸ καὶ σιωπῇ, σὰν νὰ ἀναρωτιέται: πῶς ἀξιώθηκε νὰ γίνει ὁ προστάτης τοῦ Παντοκράτορα;

Ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε τὰ πάντα. Τώρα μᾶς δίνει τὸν Μονογενῆ Του. Ἐμεῖς δώσαμε σ' αὐτὸν τὴ Μητέρα. Ὅφείλουμε ἀκόμα ἓνα, «τ ἡ ν κ α ρ δ ι ᾱ μ α ς». Πῶς μπορούμε νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν ἀγάπη μας σ' αὐτὸν ποὺ ἄφησε τὸν Οὐρανὸ καὶ θυσιάσθηκε γιὰ νὰ μᾶς σώσει;

Κατάκοποι ἀπ' τὴν ὁδοιπορίαν καὶ βυθισμένοι στὴν ἄγνοια, ἃς θελήσουμε νὰ στραφοῦμε μὲ πίστη κι ἐλπίδα πρὸς τὴ Βηθλεέμ. Ἄς ἀποθέσουμε στὰ τρυφερὰ πόδια τοῦ Θεοῦ Βρέφους εὐλαβικὸ προσκύνημα. Μπροστὰ στὴν ἀθωότητά Του ἃς θρυμματίσουμε τίς κακίες μας. Ἄς διδαχθοῦμε κοντά Του τὴν ἀπέραντη καλωσύνη Του. Ἄς ξεκινήσουμε, ὅπως οἱ Μάγοι κι οἱ Ποιμένες, νὰ πλησιάσουμε τὸν Σωτῆρα.

Τὰ Χριστούγεννα δὲν εἶναι μόνο γιορτὴ, εἶναι συγχρόνως καὶ ὑπόμνηση γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ ἐπιστροφή μας. Καθῆκον πρὸς τοὺς πονεμένους ἀδελφοὺς μας.

Ἕνας σύγχρονος ἱεραπόστολος, ὁ Ἀμερικανὸς γιατρὸς Τὸμ Ντούλεϋ, ποὺ πρόσφερε τίς δυνάμεις καὶ τὴ ζωὴ του στὸ βωμὸ τῆς ἀγάπης, ὑπηρετώντας τοὺς τραγικοὺς ἀνθρώπους τοῦ Βιετνάμ, γράφει γιὰ τὰ Χριστούγεννα: «Ἡ γιορτὴ τῶν Χριστουγέννων εἶναι πολύτιμη, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῶν Χριστουγέννων, εἶναι ἀκόμα περισσότερο. Ἐὰν ξεχάσετε ὅ,τι κάνατε γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ θυμηθῆτε αὐτὰ ποὺ οἱ ἄλλοι ἔκαναν γιὰ σᾶς, ἐὰν θέλετε ν' ἀγνοήσετε ὅ,τι σᾶς χρωστᾶνε οἱ ἄλλοι καὶ νὰ θυμηθῆτε αὐτὰ ποὺ χρωστᾶτε σεῖς στοὺς ἄλλους, ἐὰν θέλετε ν' ἀγνοήσετε τὰ δικαιώματά σας, νὰ θυμηθῆτε τὰ καθήκοντά σας καὶ νὰ ἐπιμένετε πάνω σὲ ὅ,τι θὰ μπορούσατε νὰ κάνετε ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὰ καθή-

κοντά σας, ἔὰν θέλετε νὰ ξέρετε τί εἶναι οἱ ἀδελφοί σας καὶ νὰ τοὺς γνωρίσετε εἰσχωρώντας βαθειὰ ὡς τὶς καρδιές τους, ἔὰν πιστεύετε πὺς ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεώς σας δὲν εἶναι αὐτὸ πὺ θὰ εἶναι ἡ ζωὴ σας, ἀλλὰ αὐτὸ πὺ θὰ τὴν κάνετε νὰ εἶναι, ἔὰν ἔχετε ἀποφασίσει νὰ μὴν παραπονησθε γιὰ τὸν κόσμος, ἀλλὰ νὰ σπείρετε τὴ χαρὰ σὲ κάθε βῆμα σας, ἔὰν θέλετε νὰ ἀποκτήσετε αὐτὴ τὴ διάθεση, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ μέρα, τότε γιορτᾶστε Χριστοῦγεννα!

Σκεφθῆτε τί θέλουν τὰ μικρὰ παιδιὰ, σκεφθῆτε τὴ μοναξιά καὶ τὴν ἀδυναμία τῶν ἡλικιωμένων, πάψτε ν' ἀναρωτιέστε πόσοι φίλοι σᾶς σκέπτονται καὶ συλλογιστῆτε πόσο σκέπτεσθε σεῖς γιὰ τοὺς φίλους σας.

Βάλτε μέσα στὴν καρδιά σας τὸν πόνο πὺ οἱ ἄλλοι ἔχουν στὸ σῶμα τους, μαντέψτε αὐτὸ πὺ ἐπιθυμοῦν αὐτοὶ πὺ ζοῦν μαζί σας χωρὶς νὰ τοὺς ὑποχρεώσετε νὰ σᾶς τὸ πούν. Ἐὰν θέλετε νὰ υἱοθετήσετε αὐτὴ τὴ διάθεση, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ μόνη μέρα, τότε γιορτᾶστε Χριστοῦγεννα!».

ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἀπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομήν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΕΡΤΖΕΛΗΣ ἢ ΤΖΕΡΤΖΟΥΛΗΣ

Ὁ Μετσοβίτης *

Ἡ πορεία τοῦ δάσκαλου, μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του ἀπ' τὸ Ὅρος, εἶναι αἰνιγματική. Αὐτοί, ποὺ γράψανε κατὰ καιροὺς γι' αὐτόν, δὲν συμφωνοῦν στὶς ἡμερομηνίες. Ἔτσι ἀντὶ νὰ λύσουν περιπλέκουν τὸ πρόβλημα.

Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ὁ Τζερτζέλης μέχρι τὸ 1764 ἦταν δάσκαλος στὴν πατρίδα του τὸ Μέτσοβο. Πότε, ὅμως, διορίστηκε; Γνωρίζουμε ὅτι φεύγοντας ἀπ' τὸ Ἅγιο Ὅρος πῆγε στὸ Μέτσοβο. Δὲν μπορούμε, ὅμως, μὲ βεβαιότητα νὰ ποῦμε ἂν ἀνάλαβε ἀμέσως τὸ σχολεῖο. Ἐκεῖνο ποὺ ξέρουμε εἶναι, πὼς ἀρκετὸ καιρὸ δίδαξε ἐκεῖ. Ἐπομένως πολὺ πρὶν τὸ 1764 πρέπει νὰ διορίστηκε στὸ Ἑλληνοσχολεῖο.

Ἡ προσφορά του στὸ σχολεῖο τῆς πατρίδας του, στὸ σχολεῖο ἀπ' ὅπου ξεκίνησε εἶναι σημαντική. Τὸ Ἑλληνοσχολεῖο ἦταν ἓνα ἀπ' τὰ πιὸ ξακουσμένα πνευματικὰ κέντρα τοῦ δούλου Γένους. Φυτῶριο διαπρεπῶν ἀνδρῶν καὶ σοφῶν δασκάλων, τίς μέρες ἐκεῖνες εἶχε πέσει σὲ μαρασμό. Ἔτσι ὁ Μετσοβίτης σοφός, μὲ τὴν κατάρτισή του, ἀλλὰ καὶ τὴν διδακτικὴ του ἱκανότητα, ἀναστηλώνει τὸ παιδευτικὸ αὐτὸ ἐργαστήρι, ποὺ ἀρχίζει νέα ζωή.

Μετὰ τὸ 1764 ὁ δάσκαλος φεύγει ἀπ' τὸ Μέτσοβο. Δὲν ξέρουμε ποιά αἰτία τὸν τράβηξε μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα του. Οἱ πηγές εἶναι φειδωλές στὶς πληροφορίες. Γενικὰ μόνο καὶ ἀόριστα μαθαίνουμε, πὼς ἓνα διάστημα δίδαξε καὶ στὸν Τύρναβο. Ἀντίθετα ἔχουμε βεβαιωμένες πληροφορίες, ὅτι τὸ 1766 διορίστηκε καθηγητὴς στὴν Αὐθεντικὴ Ἀκαδημία στὸ Ἰάσιο.

Πολλοὶ γράφουν, παρασυρμένοι ἴσως ἀπ' τὴν προηγούμενη ἐκπαιδευτικὴ του δραστηριότητα, ὅτι ἀνάλαβε τὴ σχολαρχία. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὑπηρέτησε σὰν καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη σχολάρχης ἦταν, ὅπως εἶδαμε καὶ στὸ προηγούμενο σημεῖωμα, ὁ Ἰώσηπος Μοισιόδακας καὶ ὄχι ὁ Τζερτζέ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 609 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

λης. Ὁ τελευταῖος διορίστηκε μᾶλλον μὲ πρωτοβουλία τοῦ Μοισιό-
δακα. Ἦταν τότε πού ὁ σοφὸς ἀνακαινιστὴς ἀρχίζε τὴ διδασκα-
λία τῶν μαθηματικῶν. Ἐπόμενο, λοιπόν, ἦταν νὰ ἤθελε γιὰ τὸ
μάθημα αὐτὸ καθηγητὴ μὲ ἄρτια κατάρτιση. Καὶ τέτοιος ἦταν ὁ
Τζερετζέλης.

Ἀκόμα διδάσκει καὶ νεώτερη φιλοσοφία κατὰ τὸ σύστημα
τοῦ Wolf καὶ τοῦ μαθητοῦ του Baumeister. Τὰ μαθή-
ματα αὐτὰ θὰ ἦταν δύσκολο νὰ περιληφθοῦν στὸ πρόγραμμα χω-
ρὶς τὶς προσπάθειες τοῦ Ἰώσηπου. Λίγο καιρὸ πρὶν μιὰ τέτοια
διδασκαλία θὰ ἦταν ἀπαράδεκτη γιὰ τὴν Αὐθεντικὴ Ἀκαδημία.
Τὸ ὅτι ὁ Ἰώσηπος τὴν ἀνέθεσε στὸν Τζερετζούλη ὀφείλεται στὴ
φιλοσοφικὴ παιδεία τοῦ Νικόλαου, πού εἶχε κινήσει τὸ θαυμασμὸ
τῶν συγχρόνων του λογάδων. Ἔτσι τὰ νέα αὐτὰ μαθήματα διδά-
σκονται ἀπὸ ἱκανὸ καὶ φωτισμένον δάσκαλο, ὥστε νὰ ἀμβλυνθεῖ
κάθε κατηγορία τῶν σχολαστικῶν.

Ἀκμαῖος ἀκόμα καὶ ἄξιος γιὰ πνευματικὴ ἐργασία πεθαίνει
τὸ 1773 στὸ Ἰάσιο. Ἔτσι κλείνει μιὰ ζωὴ γεμάτη προσφορά.
Προσφορὰ στὰ γράμματα καὶ στὴν παιδεία. Προσφορὰ στὴν ἀνα-
δίωξη τῆς παλιάς δόξας.

Πολύγλωσσος, πανεπιστήμων, φιλόσοφος καὶ μαθηματικὸς
ἐγκρατὴς μετὰδωσε μὲ πάθος τὶς νέες γνώσεις στὴ σκλαβωμένη
Ἑλλάδα. Φωτισμένος διδάχος συνέχισε τὴν παράδοση τῶν ἀξίων
πνευματικῶν ὁδηγῶν, πού, ἀπὸ Θεϊκὴ ἐνέργεια, παρουσιάστηκαν
στὰ δίσσεκτα ἐκείνα χρόνια.

Ἀνήσυχος μεγαλοϊδεάτης, ὁραματίστηκε τὴ λευτερίαν τῆς
σκλαβωμένης ἐλληνικῆς γῆς ἀπ' τὴν μεγάλη ὁμόδοξο χώρα τοῦ
βορρᾶ. Μάλιστα ἐργάστηκε γιὰ τὶς ρωσικὲς ἐπιδιώξεις στὴν ἀνα-
τολή. Τόσο ζωηρὸς ἦταν οἱ ἐλπίδες του, ὥστε θάλθηκε νὰ ἐρμη-
νεύσει τοὺς χρησμούς τοῦ Λέοντα τοῦ Σοφοῦ, σύμφωνα μὲ τὶς προσ-
δοκίες του. Ἐλπίδες φροῦδες, μάταιες, ὅπως ὅλων, δυστυχῶς, τῶν
λογίων τῆς τουρκοκρατίας. Δὲν ἔζησε νὰ δεῖ τὴ διάψευση τῶν ὀ-
νείρων του.

Στὸ συγγραφικὸ του ἔργο παρουσιάζεται μὲ δυὸ μορφές. Ἀπ'
τὴν μιὰ σὰν σχολαστικὸς ἀρχαῖστος. Ἀπ' τὴν ἄλλη σὰν εἰσηγητὴς

τῶν νέων φιλοσοφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν. Πολλές φορές μάλιστα καὶ σὰν δημοτικιστῆς.

Αὐτὸς ὁ διχασμὸς ὀφείλεται κατὰ κύριο λόγο στὶς ἐπιδράσεις, πού δέχτηκε ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. Στὰ πρῶτα χρόνια ἡ ἐπενέργεια τῆς διδασκαλίας τοῦ Βασιλόπουλου τὸν ποδηγέτησε στὸ σχολαστικισμό. Στὰ ὠριμότερα, ὅμως, χρόνια, μετὰ μάλιστα τὴν πολύχρονη θητεία του στὰ εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια, ἀλλάζει νοοτροπία καὶ ἀναγνωρίζει τὴ θερμουργὸ δύναμη πού κλείνουν μέσα τους οἱ νέες ἐπιστῆμες. Αὐτὴ, λοιπόν, ἡ ἐξέλιξη, αὐτὴ ἡ πρόοδος στὴ σκέψη του ἦταν ἐπόμενο νὰ ἐπηρεάσει τὸ συγγραφικὸ του ἔργο.

Ἐγραψε πολλά, ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἔμειναν ἀνέκδοτα. Ἴσως ἡ μόνιμη οἰκονομικὴ του δυσπραγία δὲν ἐπέτρεψε τὰ ἐκδοτικὰ ξανοίγματα. Ἴσως ἡ ὁμολογημένη μετριοφροσύνη του, ἴσως κάποια ἄλλη αἰτία περιορίσε τὰ συγγράμματά του σὲ ἰδιωτικὴ χρῆση.

Πέρα ἀπ' τὸ προσωπικὸ του συγγραφικὸ ἔργο, σημαντικὲς εἶναι καὶ οἱ μεταφράσεις του σὲ διάφορα βιβλία εὐρωπαϊῶν σοφῶν, κυρίως γιὰ δυδακτικoὺς λόγους. Σ' αὐτὴν τὴν κατηγορίαν ἂν ἡκούον οἱ μεταφράσεις στὰ φιλοσοφικά ἔργα τῶν Wolf, Baumeister καὶ Moscembaum.

Τέλος ὁ σοφὸς δάσκαλος παρουσίασε καὶ ἀξιόλογο ποιητικὸ ἔργο. Ὁ μέγας ἀριθμὸς ἀπὸ ἐπιγράμματα καὶ ἡ ἀσματικὴ ἀκολουθία στὸν Ἅγιον Νικόλαον τὸν ἐκ Μετσόδου, δεῖχνουν μιὰ ἀστείρευτη ποιητικὴ φλέβα καὶ φιλολογικὸ αἰσθητήριον.

Τὸ ἔργο του, λοιπόν, φαίνεται ἀνάλογο μὲ τὸ βαρύτατον ἐξοπλισμὸν του. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Μοισιόδακα: «Ἐνας Βούλγαρης Εὐγένιος εἰς τὸ Βυζάντιον, ἕνας Νικηφόρος Θεοτόκης εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἕνας Ζορτούλιος (ἔτσι τὸν ὀνομάτιζε) Νικόλαος εἰς τὸν Ἀθῶνα εἶναι οἱ πρῶτοι λογάδες, ἄξιοι νὰ συγγράφουν καὶ νὰ παραδίδουν πᾶσαν ἐπιστήμην». Ἀξιοὶ νὰ ἀνακαλέσουν τίς μουσες στὸ πατρικὸν τους Ἑλικῶνα.

ΓΙΩΡΓΟΣ Θ. ΠΡΙΝΤΖΙΠΑΣ

Βιβλιοθηκᾶριος τῆς Ἱ. Συνόδου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ

Ἀ γ γ έ λ ο υ Ἀ λ κ η ς, Τὸ χρονικὸ τῆς Ἀθωνιάδας' δοκίμιον ἱστορίας τῆς Σχολῆς μετὰ βάση ἀνέκδοτα κείμενα, ἐν «Νέα Ἑστία» τεύχος 875 (Χριστούγ. 1963) σσ. 100-101.

Ἀ ρ α θ α ν τ ι ν ὀ ς Π., Βιογραφικὴ συλλογὴ λογίων τῆς τουρκοκρατίας. Ἰωάννινα, 1960, σσ. 62-63.

Γ ε δ ε ῶ ν Μ., Χρονικὸ Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας' ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ΚΠολις 1893, σσ. 200-201.

Γ ρ ι τ σ ὀ π ο υ λ ο ς Τ ά σ ο ς, Πατριαρχικὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, τ. Α', Ἀθῆναι 1966, σ. 408.

Γ ρ ι τ σ ὀ π ο υ λ ο ς Τ ά σ ο ς, Ζερζούλης Νικόλαος, ἐν Θ.Η.Ε., τ. 5, σσ. 1219-1220.

Δ α π ὀ ν τ ε ς Κ α ι σ ά ρ ι ο ς, Κατάλογος ἱστορικῶς, ἐν «Σάθα, Μεσσαϊωνικὴ Βιβλιοθήκη τ. 3, Βενετία 1872», σσ. 226-227.

Δ η μ α ρ ᾱ ς Κ., Ἡ σχολὴ τοῦ Ἀγίου Ὁρους στὸν ΙΗ' αἰῶνα, ἐν «Ἑλληνικά», τ. 15 (1957), σσ. 150 ἐπ.

Ε ὀ α γ γ ε λ ῖ δ η ς Τ ρ ὀ φ ω ν, Ἡ παιδεία ἐπὶ τουρκοκρατίας, τ. Α', Ἀθῆναι 1936, σ. 94 καὶ 180.

Κ ο ὄ μ α ς Κ., Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τ. ΙΒ', Βιέννη 1832, σ. 565.

Μ ι χ α λ ὀ π ο υ λ ο ς Φ ά ν η ς, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Ἀθῆναι 1940.

Σ ά θ α ς Κ., Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθῆναι 1868, σσ. 499-500.

Χ α τ ζ η μ ι χ ά λ η Ἀ γ γ ε λ ι κ ή, Οἱ ἐν τῇ Ἑλληνοσχολείῳ Μετσόδου διδάξαντες καὶ διδασθέντες, Ἰωάννινα 1939, σσ. 38 ἐπ.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ἴδού, λοιπόν, πού ὁ χρόνος πέρασε καί ἡ ἀναφορά μας ἔφτασε στό τέλος. Ἴδού, λοιπόν, πού συμπληρώθηκε ἕνας κατάλογος ἀπὸ πρόσωπα γεμάτα θυσία καί προσφορά. Καί νᾶταν μόνο αὐτοί! Ἀτέλειωτα μπορεῖ νὰ μιλάει κανεῖς γιά λογάδες, πού ἀφιέρωσαν τῇ ζωῇ τους σ' αὐτῇ τὴν καθοριστικῇ γιά τὸ Γένος καμπῇ τῆς ἐλληνικῆς προεπαναστατικῆς περιόδου. Ἀπ' τοὺς πιὸ μεγάλους καί πιὸ γνωστοὺς, ἴσαμε τοὺς πιὸ ταπεινοὺς καί λησμονημένους, γιατί μικροὶ δὲν ὑπάρχουν σ' αὐτὸν τὸν ἱερὸ ἀγώνα.

Τὸ κοινὸ ὅλων αὐτῶν, πού ἀναφέραμε, εἶναι ἡ ἀγωνία τους καί ἡ μεγάλη προσπάθειά τους γιά τὸ ἐθνικὸ καί πνευματικὸ ξαναζωντάνεμα. Οἱ πιὸ πολλοὶ κυνηγήθηκαν. Ἄλλοι πάλι ἀγνοήθηκαν ἀπ' τοὺς συγχρόνους τους. Τὸ ἔργο τους, ὅμως, ἔμεινε καί μιλάει μέχρι τίς μέρες μας, γιά κείνη τὴν μεγάλη προσπάθεια.

Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ αὐτοί, πού τοὺς καταδίωξαν, ἔμειναν ὀνόματα ἄγνωστα, πού ἡ φήμη τους δὲν ξεπέρασε τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ζωῆς τους.

Κάτι ἄλλο πάλι δείχνει αὐτῇ ἡ ἀναφορά. Λέγε πολλοὶ στίς μέρες μας πὼς ἡ Ἐκκλησία στάθηκε ἀντίθετη στὴν ἀναγέννηση τοῦ τόπου. Πράγματι πολλοὶ κληρικοὶ δὲν εἶδαν μὲ καλὸ μάτι αὐτὴ τὴν ἀνανεωτικὴν κίνηση. Δὲν πρέπει, ὅμως, νὰ παραδλέψουμε τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἦταν μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα λειτουργοὶ ἢ μοναχοί. Ἔτσι καί σ' αὐτῇ τὴν περίπτωσιν ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν πρωτοπορίαν. Γιὰ νὰ εἴμαστε, λοιπόν, ἀντικειμενικοί, τοῦτο πρέπει νὰ δεχθοῦμε. Καί τὰ δυὸ πνευματικὰ ρεύματα, σχολαστικισμὸς καί ἀνανέωση, γεννήθηκαν μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, πού ἦταν ἡ μόνη πνευματικὴ δύναμις γιά τὸν Ἑλληνισμό.

Καί μιὰ εὐχὴ πρὶν κλείσουμε. Μακάρι ἡ γραμματολογικὴ ἔρευνα ν' ἀσχοληθεῖ μ' αὐτοὺς. Μακάρι νὰ ἐρευνηθεῖ τὸ ἔργο τους θαθεῖα κι ἐπισταμένα. Μόνο τότε θὰ ἡσυχάσουμε, πὼς δὲν καταναλώσαμε μάταια τόσο μελάνι.

Γ. Θ. Π.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΠΟΛΥΤΙΜΟΙ ΛΙΘΟΙ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΒΒΑΚΟΥΜ

Ἀφορμὴ τοῦ παρόντος, ἡ συγκυρία τῆς μνήμης τοῦ Προφήτη Ἀββακούμ (2 Δεκεμβρίου).

Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἔξοχα πνεύματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἄν καὶ τὸ δμώνυμο βιβλίον τοῦ ἔχη μόλις τρία κεφάλαια, δὲν ὑπολείπεται σὲ ἀξία θεολογικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἀπὸ ἀρκετοῦς ἄλλους ἱεροὺς συγγραφεῖς τοῦ εἴδους.

Ὁ Ἀββακούμ ἔλαμψε στὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα, καθὼς τελείωνε ὁ Ζ' αἰώνας. Ὅταν ἔγραψε, ὅπως εἶναι πολὺ πιθανόν, τὸ ὥραϊον καὶ μεστὸ ἀπὸ θεῖα νοήματα τρίπτυχον, ποὺ στολίζει τὸν κανόνα τῆς προχριστιανικῆς Βίβλου, μόλις εἶχε διεξαχθῇ ἡ μάχη τῆς Καρχεμὶς (605 π.Χ.), ποὺ ἀνοίξε στοὺς Χαλδαίους τίς πύλες τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς.

Στὸ προφητικὸν τοῦ βιβλίου, γύρω ἀπὸ τὸ κεντρικὸ θέμα τῆς θείας δίκης καὶ παιδείας πάνω στὸν Ἰουδαϊκὸ λαόν, μὲ τὴν ἐπικείμενὴ αἰχμαλωσίαν (κεφ. α', β'), καθὼς καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἐσχάτολογικὴ ἀπόβλεψη στὸ θεῖον ἔλεος (κεφ. γ'), θαυμάζουμε σπάνια λυρικὴ δύναμη. Ἀπ' αὐτὰ τὰ πολύτιμα πετράδια, ποὺ σπιθίζουν σὰν κεντήδια στὸ σηρικὸν τοῦ λόγου τοῦ Προφήτη μας, ἃς σημειώσουμε μερικά.

Κεφ. α'. Οἱ Χαλδαῖοι εἶναι ἔθνος «πικρὸν καὶ ταχινόν, πορευόμενον ἐπὶ τὰ πλάτη τῆς γῆς, τοῦ κατακληρονομησαὶ σκηνώματα οὐκ αὐτοῦ» (στίχ. 6).

Τώρα, θὰ πέσῃ κατεπάνω στοὺς Ἰουδαίους, μὲ θεία παραχώρηση. «Ἐξαλοῦνται ὑπὲρ παρδάλεις οἱ ἱπποὶ αὐτοῦ καὶ ὀξύτεροι ὑπὲρ τοὺς λύκους τῆς Ἀραβίας... Οἱ ἱππεῖς αὐτοῦ ὀρμήσουσι μακρόθεν καὶ πετασθήσονται ὡς ἀετὸς πρὸ θυμὸς εἰς τὸ φαγεῖν» (8). Τὸ ἀποτέλεσμα: «συντέλεια εἰς ἀσβεῖς ἦξει.. καὶ συνάξει ὡς ἄμμον αἰχμαλωσίαν» (9).

Θὰ εἶναι τιμωρία αὐτὸ ποὺ θὰ συμβῇ; Ναί, ἀλλὰ κυρίως ἀνανηπτικὴ ἐνέργεια: «Οὐχὶ σὺ ἀπ' ἀρχῆς, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἅγιός

μου; Καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωμεν» (12). Ὡστόσο, ἡ ἀγαθὴ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ὑλοποιεῖται μὲ σκληροὺς τρόπους, πού ἀφήνουν περιδεῆ τὸν Προφήτη. Ἔτσι, παρὰ τὴ βέβαιη ἐλπίδα τοῦ γιὰ τὸ ἀπώτερο αἴσιο τέλος, τὸν καταθλίβουν τὰ δεινὰ τοῦ λαοῦ τοῦ. Ὅσο καὶ ἂν ὁ λαὸς εἶναι ἄξιος νὰ πάθῃ ὅ,τι τοῦ μέλλεται, δικαιούται τὴ συμπόνια τῶν φωτισμένων ἀνάμεσά τοῦ ψυχῶν.

Κεφ. β'. Φωτισμένη ψυχὴ —καὶ πόσο!— εἶναι ὁ Ἀββακούμ. Οἱ οὐρανοὶ δὲν τὸν ἀφήνουν σὲ ἀγνωσία. Ἀνταποκρίνονται στὸ πάθος τοῦ γιὰ τὴν ἀλήθεια. Ἀνεβασμένος στὴ «φυλακὴ», τὸν βράχο («πέτραν», 1) τῆς μεταφυσικῆς τοῦ ἀγωνίας, περιμένει τὸ ἄνωθεν μήνυμα. Καὶ τὸ παίρνει. Στὸ περιεχόμενό του, ξεχωριστὸ φέγγος ἔχει ἡ βαθυνόητη βεβαίωση ὅτι «ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται» (4), πού ἡ Καινὴ Διαθήκη, μὲ τὸ στόμα τοῦ Παύλου, θὰ τῆς προσδώσῃ καίρια ἔννοια.

Κατὰ τὰ ἄλλα, αὐτὸ τὸ κεφάλαιο τὸ πλημμυρίζει ὁ ταλανισμὸς τῶν ἀλαζόνων καὶ καταφρονητῶν τοῦ θείου νόμου. «Λίθος ἐκ τοίχου βοήσεται καὶ κύνθαρος ἐκ ξύλου φθέγγεται αὐτὰ» (11). Τί εἶναι ὁποῖος ἐμπίπτει σ' αὐτὴν τὴν ἀπειλή; Ἀπὸ θρησκευτικῆ ἀποψη, εἰδωολάτρης. Οἱ ψεύτικες θεότητες πού πιστεύει, δὲν θὰ τὸν σώσουν. «Τί ὠφελεῖ γλυπτὸν, ὅτι ἐγλύψαν αὐτό; Ἐπλασεν αὐτὸ χώνευμα, φαντασίαν ψευδῆ, ὅτι πέποιθεν ὁ πλάσας ἐπὶ τὸ πλάσμα αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι εἰδῶλα κωφά. Οὐαὶ ὁ λέγων τῷ ξύλῳ· ἔκνηψον, ἐξεγέρθητι καὶ τῷ λίθῳ· ὑψώθητι. Καὶ αὐτὸ ἔστι φαντασία, τοῦτο δέ ἐστι ἔλασμα χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου καὶ πᾶν πνεῦμα οὐκ ἔστιν αὐτῷ» (18, 19).

Κεφ. γ'. Θάμβος, ἔκστασις καὶ φόβος κατέχουν τὸν Προφήτη, σὰν ἀκοῇ τὸν Κύριο. «Ἐκάλυπεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ καὶ αἰνέσεις αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ» (3).

Μονάχα ἡ ματιὰ τοῦ ἀρκεῖ γιὰ νὰ διαλυθοῦν τὰ ἔθνη, νὰ θρυμματισθοῦν τὰ αἰῶνια βουνὰ (6). Ὁ φοβερὸς ὅμως Θεὸς εἶναι, στὸ βάθος, Θεὸς ἐλέους, σπλαγχνικὸς μὲ ἀνεξάντλητα περιθώρια. Ὅλα τοῦ τὰ φανερώματα σὲ τίποτε ἄλλο δὲν ἀποβλέπουν παρὰ στὴ σωτηρίᾳ τοῦ περιουσίου τοῦ λαοῦ.

Ἔτσι, ἡ ψυχὴ τοῦ Προφήτου διασχίζει τὰ σκοτάδια τῶν δεινῶν μὲ τὴ φωτεινὴ βεβαιότητα πῶς, στὸ τέλος, «ἐν τῷ Κυρίῳ ἀγαλλιάσεται, χαρήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι αὐτοῦ» (18).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

372. Εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Εὐχελαίου, ὅταν γίνεταί εἰς τὸν ναὸν ὑπὲρ πολλῶν, τὸ «δεῖνα» πῶς δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ; Τινὲς λέγουν «τῶν συνελθόντων ἐπὶ τῷ ἀγίῳ μυστηρίῳ τούτῳ», ἄλλοι «τῶν χρηομένων ἐκ τοῦ ἀγίου ἐλαίου τούτου». Ποῖον εἶναι τὸ ὀρθόν;

373. Κατὰ τὴν ἄρτοκλασίαν μνημόνεύονται συνήθως δις τὰ ὀνόματα τῶν ἑορταζόντων, κατὰ τὴν ἐκτενῆ καὶ κατὰ τὴν εὐχήν. Εἶναι ἀπαραίτητον τοῦτο, ἰδίᾳ ὅταν οἱ ἑορτάζοντες εἶναι πολλοί; (Ἑρωτήσεις Αἰδεσιμ. Π. Χ. Παπαδοπούλου).

Ἡ μνημόνευσις τῶν ὀνομάτων θεωρεῖται συνήθως ἀρκετὰ «σχολαῖο» θέμα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἀντιμετωπίζεται καὶ ἀρκετὰ πρόχειρα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ὅταν τελοῦν τὶς διάφορες ἀκολουθίες, χωρὶς ἴσως ποτὲ νὰ προβληματισθοῦν ἐπάνω στὸ μικρό, ἐκ πρώτης ὀψεως, αὐτὸ ζήτημα. Ἡ σοβαρότητα ὅμως τῆς λειτουργικῆς πράξεως, ὡς ἐπισήμου δημοσίας λατρευτικῆς ἐνεργείας τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὰ ὄργανά της τὴν ἀνάλογο προετοιμασία καὶ στὰ πρὸ λεπτομερειακὰ ἀκόμη θέματα. Οἱ μικρὲς λεπτομέρειες κρίνουν πολλὰς φορές τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς πράγματος. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις πού τέτοιου εἴδους λειτουργικὰς λεπτομέρειες καταστρέφουν ἀκόμη καὶ τὴν καλλιτέρα καὶ ἱεροπρεπεστέρα ἀκολουθία.

Εἰδικὰ τὸ θέμα πού θέτουν οἱ ἀνωτέρω δύο συναφεῖς ἐρωτήσεις δὲν περιορίζεται μόνο στὸ εὐχέλαιο καὶ στὴν ἄρτοκλασία, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες ἀκολουθίες καὶ στὰ ἱερὰ μυστήρια.

Ἡ πιὸ ἀκραία, ἀλλὰ πιὸ παραδοσιακὴ λύσις, ποὺ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τοὺς παλαιότερους καὶ ὀλιγώτερο ἐγγραμμάτους ἱερεῖς, εἶναι νὰ διαδάζωνται ὅλα τὰ ὀνόματα ὅσες φορές προβλέπεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξι. Ἔτσι ἀκούονται, εὐτυχῶς σπανίως σήμερα, δεκάδες ἂν μὴ καὶ ἑκατοντάδες ὀνομάτων, ἰδίᾳ κατὰ τὰ κοινὰ μνημόσυνα καὶ τὶς παρακλήσεις τοῦ δεκαπενταυγούστου. Ἡ νεωτέρα τάσις εἶναι νὰ παραλείπεται ἡ μνημόνευσις τῶν ὀνομάτων, μὲ ἀποτέλεσμα ἐκεῖ ποὺ τὰ λειτουργικὰ κείμενα προβλέπουν τὴν μνημόνευσί των («δεῖνα», «τοῦδε» κλπ) νὰ ἀναζητῇται κάποια φράσις ποὺ νὰ συμπεριλαμβάνῃ ὅλους τοὺς παρόντας ἢ ὅλους γενικώτερα ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους τελεῖται ἡ ἀκολουθία, φράσις σὰν ἐκείνες ποὺ ἀναφέρει ἡ πρώτη ἐρώτησις. Καὶ οἱ δυὸ λύσεις εἶναι ἀκραῖες καὶ οὔτε ἡ μιὰ οὔτε ἡ ἄλλη μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἀπόλυτα ἐπιτυχεῖς καὶ ἀξίες συστάσεως καὶ γενικεύσεως.

Ἡ πρώτη προϋποθέτει μιὰ πολὺ λαϊκὴ καὶ ἀπλοϊκὴ, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ἀντίληψι, κατὰ τὴν ὁποία ἂν δὲν ἀκουσθῇ τὸ ὄνομα γιὰ τὸ ὁποῖο εἰδικὰ γίνεται μιὰ ἱεροπραξία, θεωρεῖται σὰν νὰ μὴ μετέχῃ αὐτὸ στὶς χάριτες ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἱερὰ τελετή. Ξεύρομε πόσο ὁ πολὺς λαὸς προσέχει σ' αὐτὸ καὶ πόση μεγάλη σημασία δίνει στὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος κατὰ τὶς εὐχές ἢ τὶς διαφορὰς δεήσεις τῆς Ἐκκλησίας. Ἀσφαλῶς δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἀγνοήσωμε αὐτό, οὔτε νὰ παραβλέψωμε τὴν ἀπλοϊκὴν, ἔστω, αὐτὴ ἀπάντησι τῶν πιστῶν. Ἀντίστροφα πάλι δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὴν ὑποθάλωμε, μὲ κίνδυνον μάλιστα νὰ διαβληθῇ ἡ ἐνέργειά μας αὐτὴ ὅτι δὲν ἔχει ἀγνὰ κίνητρα, ἀλλὰ ἀποσκοπεῖ στὴν οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσιν τοῦ λαοῦ. Γιατί, ὅσο κι' ἂν θέλωμε νὰ μὴν εἶναι ἀλήθεια, δὲν εἶναι τόσο εὐκολο νὰ πεισθοῦν καὶ οἱ πιὸ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι, ὅτι ἡ συλλογὴ ἀτελειώτων σειρῶν ὀνομάτων στὰ πανηγύρια, στὶς παρακλήσεις, στὰ μνημόσυνα κλπ. γίνεται ἀπὸ ζέουσα ἀγάπη καὶ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν σωτηρίαν ὅλου αὐτοῦ τοῦ λαοῦ κι' ὄχι γιὰ τὸ μικρὸ ἢ μεγάλον φιλοδώρημα ποὺ προσφέρεται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Πρὶν πάντως ὁ κόσμος, ἀνεβαίνοντας πολιτιστικὰ καὶ μορφωτικὰ, συνειδητοποιήσῃ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ ἀκούσῃ ὅλο αὐτὸ τὸ πέλαγος τῶν ὀνομάτων γιὰ νὰ ἐλεήσῃ τὸν λαὸ Του, εἶναι ἀνάγκη οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας νὰ προτρέξουν στὴν θεολογικὴ διαφῶτισιν καὶ στὴν καθοδήγησιν τοῦ ἀκατηχῆτου λαοῦ

τοῦ Θεοῦ. Οἱ δεήσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀγκαλιάζουν ὅλο τὸν κόσμον καὶ ὅλους τοὺς πιστοὺς, καὶ ὁ Θεός, ποὺ γνωρίζει ὅλων «τὴν ἡλικία καὶ τὴν προσηγορίαν» καὶ τὴν ἀνάγκη, μνημονεύει ὡς ἀγαθὸς καὶ ἀκούει τὰ αἰτήματα ὅλων καὶ ἐλεεῖ καὶ σώζει ὅλους.

Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ἀναφερθῇ καὶ ἡ θεολογικὰ ἀπαράδεκτη ἐξειδίκευσις τῆς τελέσεως τῶν κοινῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀκολουθιῶν καὶ δεήσεων σὲ ὠρισμένους πιστοὺς ποὺ ἔτυχε νὰ γράφουν τὰ ὀνόματά τους, σὰν οἱ ἄλλοι νὰ ἦσαν ἀπλῶς οἱ «παρακολουθοῦντες» τὰ τελούμενα. Ἀκόμη θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπισημανθῇ ἡ καταστροφή τῆς εὐπρεπειᾶς τοῦ ὅλου λειτουργικοῦ κλίματος, ὅταν ἀρχίζῃ ἡ ἀνάγνωσις πλήθους ὀνομάτων, ἰδίᾳ στὰ μνημόσυνα καὶ στίς παρακλήσεις, ἐνῷ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ δυσανασχετεῖ ἢ στέκεται ἀπαθῆς μάρτυρας τῆς ἀπαγγελίας τοῦ ὀνοματολογίου αὐτοῦ. Ἀφήνω καὶ τὸ μερικὲς φορές ἱλαρὸ τοῦ πράγματος. Σὰν παράδειγμα ἀναφέρω ἀρτοκλασία ποὺ παρηκολούθησα ὁ ἴδιος κατὰ τὴν Σύναξι τοῦ Προδρόμου, στίς 7 Ἰανουαρίου ἐνὸς ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔτη. Κατ' αὐτὴν ὁ εὐλαβὴς ἱερεὺς διάβασε ἐπάνω ἀπὸ πενήντα ὀνόματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ σαράντα περίπου ἦταν «Ἰωάννης». Κάτι παρεμφερές μᾶς ἔγραψε παλαιότερα καὶ ἓνας ἐπίσκοπος γιὰ τὴν μνημόνευσι τῶν ὀνομάτων κατὰ τὴν μεγάλη εἴσοδο καὶ δημοσιεύσαμε τότε τὴν ἐπιστολὴν του (βλ. ἐρώτησι ὑπ' ἀριθ. 231).

Οἱ ἀνωτέρω θέσεις ἔχουν καὶ τὸν σοβαρὸ ἀντίλογό τους.

Εἶναι γνωστὴ ἡ μεγάλη σπουδαιότητα ποὺ ἔχει τὸ ὄνομα στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ψυχολογικὴ σημασία καὶ δύναμις ποὺ ἀσχεῖ ἢ κλῆσις τοῦ κάθε προσώπου μὲ τὸ ὄνομά του. "Ὄνομα καὶ πρόσωπο ταυτίζονται. Ἡ γνῶσις τοῦ ὀνόματος δείχνει γνῶσι καὶ τοῦ προσώπου, ἐνδιαφέρον γι' αὐτό, ἀγάπη καὶ στοργή. Καταλύει τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀνωνυμίας καὶ τῆς μάζας, τοῦ ἀπροσώπου καὶ ἀωνύμου πλήθους, ποὺ εἶναι τόσο ἀντίθετη μὲ τὸ ἐξατομικευμένο ποιμαντικὸ ἔργο, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τὸ προδιαγράφει: «τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα» (Ἰωάν. ι' 3). Ἔτσι ἡ Ἁγία Γραφή μιλά γιὰ τὰ «ὀνόματα» τῶν πιστῶν φίλων τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι γραμμένα «ἐν τοῖς οὐρανοῖς» ἢ «ἐν βίβλῳ ζωῆς» (Λουκ. ι' 20, Φιλιπ. δ' 3. Ἀποκ. γ' 5. ιγ' 8. ιζ' 8), ὁ ἀπόστολος Παῦλος στέλνει ὀνομαστικὰ ἀσπασμοὺς στοὺς ἁγίους τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν (Ρωμ. κεφ. ις', Κολασ. δ' 10 ἐξ., Β' Τιμόθ. δ' 19 ἐξ. κ.χ.) καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης παρακαλεῖ τὸν πρεσβύτερο Γάϊο νὰ ἀσπασθῇ «τοὺς φίλους κατ' ὄνομα» (Γ' Ἰωάν. 15).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΚΗ' (1979)

ΠΑΤΕΡΙΚΑ : Κων. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ. Ὁμοτ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τοῦ Ἀγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' πρὸς Ἑφρεσίους (Σχόλια), σ. 3, 33, 65, 97, 129, 161, 193, 225, 257, 289, 321, 353, 393, 425, 457, 489, 521, 553, 617. — Τοῦ αὐτοῦ, Πολύκαρπα Ἀνθολογήματα ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου — ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ —, σ. 195, 227, 259, 291, 355, 396, 427, 459, 491, 523, 585, 588, 619.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ : Μητροπ. Καρυστίας Σεραφεῖμ, Ἡ παραδειγματικὴ διδασκαλία Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, σ. 143. — Ι. Κ., Ὁ ἐξομολόγος Ποιμὴν ἐνώπιον τοῦ βατράχου (Β'), σ. 16. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ τυφλὸν σημεῖον, σ. 78. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ ἄνθρωπος ὡς «πολυκατοικία», σ. 110. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐποικοδομητικὴ λειτουργία τοῦ ποιμαντικοῦ διαλόγου, σ. 149. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ πρώτη ἀγάπη, σ. 174, 210. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀνασφάλεια τῆς ἀρετῆς, σ. 236. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀρετῆς, σ. 306. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀγορὰ τῆς Προσωπικότητος, σ. 369. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὅραμα μέγα, σ. 410. — Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀξιολόγηση τῶν «προγαμιαίων σχέσεων» καὶ τοῦ «Δοκιμαστικοῦ Γάμου», σ. 328. — Πρωτοπρ. Κων/νου Φύσκα, Δρ. Θ.-Φ., Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας σὲ μιὰ προσπάθεια γενετήσιας διαπαιδαγωγήσεως τοῦ λαοῦ, σ. 238, 274, 338. — Ἀρχιμ. Εὐσεβίου Βίττη, «Μυστήριον Πίστεως», σ. 120. — Νικολάου Ἀντωνίου, Ὁ Ἱερεὺς ἐναντὶ τῶν διαστάσεων συζύγων, γονέων καὶ τέκνων, σ. 118. — Πρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Τὸ μήνυμα ἀπὸ τῆ Γουϊάνα, σ. 212. — Τοῦ αὐτοῦ, Πνευματικὴ δολοφονία, σ. 245. — Τοῦ αὐτοῦ, Τζιμ Τζόουνς, σ. 280. — Τοῦ αὐτοῦ, Κραυγὴ ἀπελπισίας, σ. 344. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ «πνευματικὴ» τράπεζα τοῦ Μπροῦκλιν, σ. 377. — Τοῦ αὐτοῦ, Τί πρέπει νὰ «τρώγουν» καὶ νὰ «χωνεύουν» οἱ Χιλιαστές, σ. 440. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ

πνεῦμα τῆς Γουϊάνα στὴ Μαλακάσα, σ. 468. — Τοῦ αὐτοῦ, Μοῦ διέλυσαν τὴν οἰκογένεια, σ. 532. — Τοῦ αὐτοῦ, Χιλιαστικὸς παράδεισος, σ. 564. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ φόνισσα μητέρα, σ. 599. — Οἱ ἡθικοὶ αὐτουργοὶ τοῦ φόνου, σ. 634.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ : Εὐαγγέλιου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὰ λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Μ. Βασιλείου, σ. 69. — Τοῦ αὐτοῦ, Λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, σ. 101. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, σ. 133. — Τοῦ αὐτοῦ, Λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἐπιφανίου Σαλαμῖνος, σ. 165. — Τοῦ αὐτοῦ, Λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, σσ. 200, 232, 265. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ τελεσιουργία τῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Χρίσματος κατὰ τὰς «Μυσταγωγικὰς» Κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, σ. 297. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ ζωντανὸ θρησκευτικὸ «βίωμα», σ. 360. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ περιεχόμενον τῆς βιώσεως τοῦ Ἀγίου, σ. 401. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ χριστιανικὸ θρησκευτικὸ Ἰδεῶδες, σ. 431. — Τοῦ αὐτοῦ, «Καινὴ κτίσις», σ. 464. — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ Λειτουργικὰς, Κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες, σσ. 30, 62, 94, 125, 157, 186, 222, 253, 286, 317, 352, 389, 421, 453, 485, 517, 547, 581, 613, 648.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ : Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου, Τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς μας, σ. 11. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁδὸς ἀληθείας, σ. 43. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁδὸς ἀδικίας, σ. 73. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁδὸς Δικαιοσύνης, σ. 105. — Τοῦ αὐτοῦ, Μᾶς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός;, σ. 138. — Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ μάστιγες τοῦ ἀνθρώπου : Ματαιοδοξία καὶ Πλεονεξία, σ. 168. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Εὐαγγελικὴ ἠθική, σ. 205. — Τοῦ αὐτοῦ, Προσκλητήριον σωτηρίας, σ. 269. — Τοῦ αὐτοῦ, — Ἀναπάντητον ἐρώτημα, σ. 300. Τοῦ αὐτοῦ, Φωνὴ Πίστεως, σ. 352. — Τοῦ αὐτοῦ, Τί μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸν Χριστόν, σ. 363. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἶσαι εὐτυχής;, σ. 404. — Τοῦ αὐτοῦ, Τρεῖς βέβαιαι ἀλήθειαι, σ. 435. — Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου,

Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Κατήχησις κατὰ τὴν Καινὴ Διαθήκη, σ. 495. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Μ. Βασίλειος καὶ οἱ ὑλικὲς ἀξίες, σ. 528. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο, σ. 557. — Ἀρχιμ. Εὐθ. Ἐλευθεριάδου, Λόγος εἰς τὸν ἅγιον, ἔνδοξον, μεγαλομάρτυρα Δημήτριον τὸν Μυροβλήτην, Πολιοῦχον Θεσ/νίκης, σ. 498. — Βασιλείου Μουστάκη, «Ἡρπασαν ὄρφανὸν ἀπὸ μαστοῦ», σ. 28. — Τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ πικράνας μου τὴν ψυχὴν», σ. 60. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ θεία εὐχαριστία γιὰ μᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους, σ. 91. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὅταν οἱ μωρὲς Παρθένοι..., σ. 123. — Τοῦ αὐτοῦ, Κάποια ἄλλα κοιτάσματα, σ. 155. — Τοῦ αὐτοῦ, «Νὰ μὴ ραῖσῃ ποτέ», σ. 183. — Τοῦ αὐτοῦ, «Χαῖρε πόλις Σιών, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ», σ. 219. — Τοῦ αὐτοῦ, Γιὰ ἓνα ἄλλο μεροκάματο, σ. 251. — Τοῦ αὐτοῦ, Κάποια ἄλλα πρόσωπα, σ. 284. — Τοῦ αὐτοῦ, «Περιστερὰ μου, τελεία μου», σ. 315. — Τοῦ αὐτοῦ, «Καὶ ἐὰν ἀμάρτωμεν, σοὶ ἔσμεν», σ. 347. — Τοῦ αὐτοῦ, Διψῶντας τὸ φῶς σου, σ. 387. — Τοῦ αὐτοῦ, «Νῦν ἂν κοιμηθεῖς ἡσύχασα, σ. 419. — Τοῦ αὐτοῦ, Στὸν «οἰακίζοντα τὸν κόσμον», σ. 451. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀπὸ τὸ «ἐγὼ» στὸ «ἐμεῖς», σ. 483. — Τοῦ αὐτοῦ, Τίποτε τὸ γλυκύτερο, σ. 514. — Τοῦ αὐτοῦ, Τοὺς ἀξίζει τὸ στεφάνι, σ. 544. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ γυναῖκα τοῦ Ἰώβ, σ. 578. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἰρήνη, πρόγευση τῆς ἄνω ζωῆς, σ. 610. — Τοῦ αὐτοῦ, Πολύτιμοι λίθοι ἀπὸ τὴν προφητεία τοῦ Ἀββακούμ, σ. 646. — Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Ἡ θεοπρεπὴς τῶν Χριστουγέννων ὑποδοχὴ, σ. 631. — Μαρίας Μηχαήλ, Ὁ Υἱὸς τῆς ἀγάπης, σ. 638.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ : Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Γαλακτίων Ζορμπᾶς, σ. 48. — Πρωθιερ. Νικ. Παπαδοπούλου, Κωνσταντινόπουλος Ἀνδρέας Οἰκονόμος, σ. 443, 471. — Τοῦ αὐτοῦ, Γεώργιος Νικολάου, σ. 215. — Π. Β. Πάσχου, Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἅγιος Παντελεήμων, σ. 21, 52, 80, 112, 151, 176. — Γεωργίου Θ. Πρίντζιπα, Ἀνανίας Λαμπαρδῆς, σ. 308. — Τοῦ αὐτοῦ, Οἰκο-

νόμος Ἰωάννης Πέζαρος, σ. 380. — Τοῦ αὐτοῦ, Κωνσταντῖνος (Καيسάριος) Δαπόντες, σ. 415, 447. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐπιφάνιος Δημητριάδης ὁ Σκιαθίος, σ. 474, 506. — Τοῦ αὐτοῦ, Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης, σ. 536. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἰώσηπος Μοισιόδαξ, σ. 569. — Τοῦ αὐτοῦ, Νικόλαος Τζερετζέλης ἢ Τζερετζούλης, σ. 605, 641. — Β. Μ., Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, σ. 560.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ : Διὰ τὸ νέον ἔτος, σ. 5.

— Διεθνὲς «ἔτος Παιδιοῦ», σ. 5. — Θεσμὸς ποὺ πρέπει νὰ τὼν θῇ, σ. 6. — Ὁ Μέγας Βασίλειος, σ. 35. — Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, σ. 35. — Ὁ κορυφαῖος τῆς ταπεινοφροσύνης, σ. 36. — Μέγας Πρόμαχος, σ. 67. — Ὁ ὑπ' ἀριθ. 1 παραλογισμὸς, σ. 67. — Λειτουργικὸν φρόνημα, σ. 68. — Κιβωτὸς ἀξίων, σ. 99. — Δι' ἓνα βαθύτερον σύνδεσμον, σ. 99. — Ἡ Ἀγία Φωτεινή, σ. 100. — Μὲ ζῆλον, σ. 131. — Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀσώτου, σ. 131. — Ἡ καθαρὰ Δευτέρα, σ. 132. — Ὄνομα καὶ πρᾶγμα, σ. 163. — Ἐν ὅψει τῆς 25ης Μαρτίου, σ. 163. — Πρωτεῦον μέλημα, σ. 164. — Ἀριστοῦργημα θρησκευτικῆς εὐαισθησίας, σ. 198. — Ἐπὶ τῇ μνήμῃ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, σ. 198. — Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ε', σ. 199. — Πασχάλιος ἀσπασμὸς, σ. 230. — Δὲν εἶναι ματαιοπονία, σ. 230. — Ἡ καταναλωτικὴ κοινωνία, σ. 231. — Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, σ. 263. — Caritas, Magna Raritas, σ. 263. — Πολύτιμος ἔκδοσις, σ. 264. — Ἰλαροὶ δόται, σ. 295. — Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ κλῆρος μας, σ. 295. — Λόγοι αἰωνίως ἐπίκαιροι, σ. 296. — Ποιμαντικὴ διάκρισις, σ. 326. — Ἀξίον μιμήσεως, σ. 326. — Ἀφανεῖς ἐργάται, σ. 327. — Μέση λύσις, σ. 358. — Σάλλπιγξ Θεόφθογγος, σ. 368. — Ἀπαράδεκτον φαινόμενον, σ. 359. — Ὁ Ἀπόστολος Ματθαῖος, σ. 399. — Πρότυπα συνεπείας, σ. 399. — Διδαγμα ἐκ τοῦ Παύλου, σ. 400. — Ἡ συχνὴ Θεία Κοινωνία, σ. 430. — Ναί, ἀλλὰ πῶς; , σ. 430. — Κοινωνικὸν ἔλκος, σ. 431. — Πρὸς πληρεστέραν ἀνταπόκρισιν, σ. 462. — Ἐνώπιον τῶν «μισούντων τὴν εἰρήνην», σ. 462. — Ἡ σύγχρονος δυσπιστία, σ. 463. — Ἡ εἰκὼν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ζωῇ, σ. 493. — Ἀπὸ καὶ πρὸς τὴν βίβλον, σ. 493. — Εἰς τὸ τέταρτον ἔτος, σ. 494. — Ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου, σ. 525. — Ἡ ἐν ὅψει Ἑθνικῆς ἑορτῆς, σ. 525. — Νὰ ἐνταθῇ καὶ νὰ συμπληρωθῇ, σ. 526. — Ἀντιστοιχίαι, σ. 555. — Ἡ προϋπόθεσις, σ. 555. — Ὡς ἐλπίζωμεν, σ. 556. — Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, σ. 592. — «Ὡςπερ κύων... ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἔμετον», σ. 592. — Πρῶτος καὶ ἐπὶ τὸ ἔργον, σ. 593. — «Ἡμέρα ἀγάπης», σ. 624. — Ἐργῷ καὶ λόγῳ, σ.

624. — Καὶ δι' αὐτοὺς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά Του, σ. 625. — 'Ομιλοῦν οἱ ἀριθμοί, σ. 625.

ΔΙΑΦΟΡΑ : Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Παιδεία τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἡ Ἐλευθερία τῆς Παιδείας, σ. 595, 627. — Ἀρχιμ. Εὐθ. Ἐλευθεριάδου, Ἐθνικοθρησκευτικαὶ ἐπέτειοι· 28 Ὀκτωβρίου, 1940, σ. 602. — Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Πλατανίτη, Δ' "Ἄγιος κατάλογος τῶν ἐν ἀθλήσει καὶ πάσῃ ἀσκήσει ἐκλαμψάντων παιδρῶς, σ. 57, 88. — Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Πτ. Θ. Φ., Σωτήριον ἔτος 1979. Τὰ σωτήρια ἀποτελέσματα τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος Ἐπιφανείας, σ. 18. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ Χριστιανικὸν Πάσχα, ὡς βίωμα καὶ ὡς ἑορτή, σ. 242, 371. — Δημήτρη Φερούση, Πνευματικὲς ἀγχόνες. Ἡ θεοκρατία τοῦ Ἰσλάμ καὶ ἡ δημοκρατία τοῦ Χριστιανισμοῦ, σ. 502.

ΟΜΙΛΙΑΙ : Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Προσωπογραφία τοῦ Ὁρθοδόξου Θεολόγου, σ. 7, 37.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ : Πρᾶξις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπ' ἀριθμ. 3455.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε. : Ἀνακοίνωσις, σ. 516.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τοῦ Ἀγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — Κ. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Πολύκαρπα Ἀνθολογήματα ἐκ τοῦ Βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἀπὸ τὸν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν τῶν Ὁμιλιῶν του, Ὁ Μέγας Βασίλειος «Πρὸς πλουτοῦντας». — Ἐπικαιρα. — Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Ἀντιπρυτ. Καθηγ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Παιδεία τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἡ Ἐλευθερία τῆς Παιδείας. — Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τοῦ φόνου. — Μαρίας Μιχαήλ, Ὁ Υἱὸς τῆς Ἀγάπης. — Γεωργίου Θ. Πρίντζιπα, Νικόλαος Τζερετζέλης ἢ Τζερετζούλης, ὁ Μετσοβίτης. — Βασ. Μουστάκη, Πολύτιμοι λίθοι ἀπὸ τὴν προφητεία τοῦ Ἀββακούμ. — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787078.

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1979

† 'Ο Δράμας Διονύσιος

† 'Ο Καρυστίας καὶ Σκύρου Σεραφείμ

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου, 'Αντιπρύτανης, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

'Ιωάννης Φουντούλης, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

'Ιωάννης Κορναράκης, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

'Αρχιμανδρίτης Φιλάρετος Βιτάλης

» Ευσέβιος Βίττης

» Εὐθύμιος 'Ελευθεριάδης

Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Φούσκας

Πρεσβύτερος 'Αντώνιος 'Αλεβιζόπουλος

» Νικόλαος Παπαδόπουλος

» Νικόλαος 'Αντωνίου

» Κωνσταντῖνος Πλατανίτης

Π. Β. Πάσχος

Βασίλειος Μουστάκης

Δημήτριος Φερούσης

Γεώργιος Πρίντζιπας